

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**F. Cornelii Cvrtili Cæsarei Consiliarij et Historiographi
Ordinis Eremitarum S. Avgvstini S. Nicolavs Tolentinvs
alijque aliquot eiusdem Ordinis Beati**

Curtius, Cornelius

Antuerpiæ

L. Baptistæ Mantvani Carmelitæ Theologi, Oratoris, Et Poeta Clarissimi
Nicolavs Tolentinvs Eremita Avgvstinianvs Ad Ioannem Tolentinatem
Eqvitem Avratvm.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37243

I. BAPTISTÆ MANTVANI

CARMELITÆ

THEOLOGI, ORATORIS, ET POETÆ

Clarissimi

NICOLAUS TOLENTINVS

EREMITA AVGVSTINIANVS

A D

IOANNEM TOLENTINATEM

EQVITEM AVRATVM.

*Ab innumeris mendis, quibus
scatebat, emendatus.*

IOANNES PICVS
BAPTISTÆ MANTVAN
CARMELITÆ, S. P. D.

O LIM ad te non scripsi, Pa
optime, sed interim legi q
scripsisti, divina scilicet, atq
sanctissima tua poemata, in quibus earu
rerum majestas, is splendor est eloque
tia, ut certatim in illis palmam sibi ve
dicare verba, atque sententia videantur.
Felix qui velis optima, eadem & possi
felices nos, qui non solum legere, q
scripsisti, sed etiam te amare, te vider
te alloqui datum est. Dives hic mihi m
teria, & qua non epistolam, sed iusta
volumen impleat, si evagari me in la
dandis tuis poematis vel imbecillitas
neret nostra, vel pudor tuus. Hoc una
dixero, delectari me adeo lectione tu
rum carminum, ut ferè quotidie, cum
vel tedium, vel fatigatio ceperit, in il
quasi in hortum deliciarum solitus
fecedere: unde animo tanta semper
oritur voluptas, ut nihil cupiat mag
quam iterum fatigari, ut iterum recre
tur. . . . Florentia XIX. Sept. M. cccc.

S
AN
BAPTISTÆ MANTVANI,
NICOLAVS TOLENTINVS

A D

IOANNEM TOLENTINATEM

EQVITEM AVRATVM.

LIBER PRIMVS.

*Vndamenta novi jaciens amplissima
mundi*

*Ille opifex tantorum operum, sine
corpore quadam*

Fecit, & humanos non admittentia sensus.

Hac ea sunt quæ morte carent: cum corpore qua-
dam,

Vt rari stellarum ignes, & quatuor ista

Corpora, quæ rerum veteres elementa vocarunt.

His quoque corporibus, quæ fecit inania vita,

Simplicitas quadam viuentia corpora junxit.

Terram homini dedit, & mutis animantibus:
alta,

Æquora, piscososq; lacus, & flumina fecit

Pervia Neptuni gregibus: leve sustulit aër

Alituum genus, & liquidis suspendit in auris.

Conjunctos autem tectis caelestibus ignes,

Astraq; concessit sancta consortibus aula,

Ac

Ac loca mundanam circumlabentia molem,
 Quæ formâ, quæ sine carët, incognita quæ sunt
 Quæ plerique vocant Chaos, indigesta quæ rerum
 Semina, materiamquæ rudem, Deus unde recepit
 Hoc opus: unde trahat posthac quodcumque
 creandum est.

Tam dives Chaos, in talem se extendit abyssum
 Materia informis tantam se laxat in abvum
 Spirituum, primo rerum quos fecit ab ortu
 Omnisator, pars una suum mirata decorem
 Cùm nollet parère Deo (præstantia formam
 Prona est in vitium semper) migrare coacta
 Ac mutare domos, & in hæc mortalia lapsa
 Regna volatilibus similes ventosa peragravit
 Aurarum spatia, & terrâ pelagoquæ feruntur
 Instabiles, loca quæ rentes ubi sistere possint.
 Quidam etiam pulsati in tenebras Acherontis
 opaci

Exilia æterno lugent æterna dolore.
 At Deus & Superi, qui cum Genitore fruuntur
 Imperio cæli laceros sarcire penates,
 Desertosquæ implere locos tum protinus orsi.
 Ergo hominum quotquot possent frenare tumultum,
 Bellaquæ, & atroces iras septemplicis Hydræ,
 Quæ colit in nostro stagnantem corpore Lernæ
 Decrevère animas profugis succedere Divis
 Atque ita Calituum grandem supplere ruinam

Tum Deus in terris faciens plantaria calo,
Cæpit in humanam curas extendere gentem
Amplius, & formare homines ad Olympica re-
gna,
Præceptis, ac lege docens, quo tramite niti
Posset ad Elysios soboles Adamica campos:
Ac duplex ostendit iter. Via prima salutis,
Quam natura tulit, Virtus fuit: altera verò
Gratia nomen habet. Virtus primordia tanti
Est aggressa boni, statuitq; in limite recto
Humanos animosa pedes: vestigia in ipsam
Vertit honestatem, duro scelus ausa capistro
Infrenare quidem, sed Divium evadere ad arcem,
Et perferre gradus usque ad penetrabilia mundi
Limina non potuit. res est nimis ardua calum.
Magna tamen, si facta legas antiqua, videbis
Qua pelago, & terris gessit miracula quondam.
Barbara corda, rudes animos, genteq; superbas
Conciliavit, agens homines, qui more ferarum
Principio errabant juga per montana, per agros,
Vnius ad morem victus. hinc oppida, & urbes,
Et regna, & quondam populorum numina reges.
Adspice Persarum regem, qui fluctibus altis
Cinxit Athon: cerne excelsas consurgere turres,
Et superinductos cameris pendentibus arcus
Sub se avibus præbere viam, subterq; sonantem
Horrendum intortis undarum molibus Istrum.
Hoc struxit Trajanus opus, dum barbaræ regna
Ful-

Fulminat, atrocesq; petit certamine Dacos.
Iulius audacis Rheni grave murmur, &
dam

Præcipitem latè effusam, tortoq; minantem
Vortice subiecit plantis peditumq;, equitumq;
Tanta sequens exempla nepos conjunxit A
xera

Armenium, pressitq; iratum exercitus am
Indomito bacchantem æstu, raucoq; tonan
Mugitu, & terga in gyrum spumosa rotant
Hæc fecit, quæ corda parit sublimia Virtus.
Neu decus Heroum pereat, sed duret in at
Perpetuos, incidit in æs, in marmore signat
Arma, triumphales pompas, insignia facta
Mittit in annales, statuas excudit & arcus,
Atque suos, utcumque potest, extollit alumn
Et cum multa ferat præclara & grandia
tus,

Nil majus, nil utilius, nil sanctius isto
Ferre potest, quod corda hominum captiva
nentes

Dissipat affectus, ut spemq;, iramq;, metumq;
Atque voluptates blandas, ceu nubila ab E
Missa fugat Zephyrus, Boreas venientia
Austro.

Hæc duce, quæ laus est ingens, nos vincim
ipfos,
Nedum alios, nostrisq; jugum cervicibus ult

Suscipimus. quod majus opus, quàm vincere
Cimbros,

Quàm Parthos, quàm Massagetas, gelidosq;
Arimaspos.

Gratia celestis soboles divinitus orta

Sublimat virtutis opus, nec inharet honesto:

Alius it, donec calum transgressa Tonantem

Invenit, illius nostros ante ora labores

Collocat, & fieri dignos impetrat Olympo.

Ista tulit sanctos Patres, qui prima tulerunt

Sacra Deo, prius effusus quàm Proteus undis

Duceret in summos armenta natantia montes,

Et qui depulso repararunt secula ponto:

Vi Noë, cui Ianus erat cognomen, & Heber,

Et domus Abrami tantos habitura triumphos,

Et qui caligenam post tot labentia tandem

Sacula viderunt mundo illucescere Christum.

Sic abeunt in calum anime, turmisq; coactis

More avium cum bruma venit, coguntur in

unum,

Claraq; dulcisono volitant in sidera cantu.

Istud iter fecere viri, qui rura colebant

Thebai deserta soli; quo tempore Paulo

Funeris officium gemini impendere leones.

Hanc ivere viam, qui neglexere Deorum

Sacrilegos ritus, & contempserunt Tyrannos,

Vincula, ferrum, ignem, exsilium, jejunia,

& omne,

Quod

Quod Rhadamanthus habet durum ac mi-
rabile, passi.

Quas hinc ad superos animas Deus evoca-
omnes

Nec meritis, nec honore pares, altissima quada-
In loca perveniunt. ut qua durissima passa

Sunt tormenta, domos habitâ ratione laborum.
Quos hæc vita tulit, non pro dulcedine laudis

Temporis istius, sed pro pietate fideq̃,
Accipiunt varias, varia ornamenta domorum

Ista volutantem, cum nox labentibus astris
Iret in occasum, lucemq̃ aperiret ab ortu

Iam vicina dies nobis, vicinior Indis,
Me sopor oppressit, subitoq̃ simillima curis

Somnia nocturnis mentem rapuere quietam.
Visus enim cursu rapido super æthera tolli,

Insuetum mirabar iter, mirabar Olympum
In tantos curvatum orbes, nec habere colorem

Caruleum, sicut credi mortalia cogunt
Lumina, sed vultu semper splendere coruscæ.

Per campos etiam longè lateq̃ patentes
Concilia, & cœtus Divum mirabar, & urbes

Ætherias, sine sole diem, sine tempore & horam
Perpetuam, nullamq̃ vicem concedere nocti.

Quò magis attollebar, quò sublimius ibam,
Tantò lumen erat majus, tantò undique calidius

Latius, & vastè effusi sine limite campi.
Assiduè verò flammæ ascendere quasdam

Cum tuerer stellis similes, cuperemq; doceri
Quid vellent sibi tot luces, vox impulit aures
Ista meas: Ha sunt anima, quas lumine tali
Affecit divinus amor, quas gratia functas
Corporibus Divum aternas attollit in arces.
Vox ubi sic fata est, longè post terga remansit:
Nam fugiens sursum ferri per inane videbar,
Vi fugiunt volucres nervo impellente sagitta.
Meta via fuit in pratis florentibus, unde
Ambrosia spirabat odor, cui nulla voluptas
Equari sub sole potest, licet omnia terra
Gaudia conveniant, fiatq; ex omnibus unum.
Hic locus illorum, qui religionis amorem
Præposuere opibus: qui sunt tria vota professi,
Depulsi à turbis, & in alta silentia missi.
Hic memini vidisse mea magna agmina gen-
tis,
Qui ducis Elia mores, vitamq; secuti,
Carmeli nemora & sanctos coluere recessus.
Hic vates Helisæus erat, quem poplite flexo
Totus adorabat resonans præconia laudum
Circulus: Eliadum caput & tutela virorum
Hic erat Albertus, quo se Trinacria tantum
Iactat, & Andreas pastor Fesulanus, Etruscos
Qui tutatur agros, & fama aeterna Licata
Angelus, hostili trajectus pectora ferro.
Tu quoq; Lunensi quem claudit marmore, Luca
Aversane pater, nec vis in moenia ferri:

F

Cyril-

Cyrilliq; duo, quorum unum Gracia, & unum
 Protulit Ægyptus, sancta duo maxima vita
 Lumina, qua totum radios misere per orbem.
 Hic animas fratrum Carmeli in vertice quor-
 dam

Cæforum, quando erupit Saladinus ab Austris
 Et rursus Assyriam plebes Agarena recepit,
 Vidimus, & sparsum pro religione cruorem
 Pronus adoravi, proceres veneratus avitos.
 Verti oculos: vidi ingentes splendere catervas
 Augustinigenitum, qui per deserta solebant
 Patris ad exemplum, quasi quadam examina
 nectar

In dulces missura favos, deducere vitam
 Cælestem in terris, seseq; accingere Olympo.
 Inter eos Nicolaus erat (sic namque vocabantur
 Voce virum Grajâ) populi victoria nostro
 Id sonat eloquio, clarum totâ Hellade nomen.
 Spirabat jubar ex oculis, ex corpore toto:
 Quale serenatâ spargunt duo maxima nocte
 Astra, Venus rutilans, & pleno Cynthia vultu.
 Hunc unum venerari omnes, celebrare loquen-
 do,

Ire salutatum, densâ stipare catervâ,
 Mirari, amplecti, Divina arcana docentem
 Intensis audire animis: nec enim pater
 bis

Omnia scire dedit Divos equaliter omnes.

Plura sciunt, quos luce Deus majore subin-
trat.

Tunc audire sonum visus verba ista ferentem.

O vates mortalis adhuc, ideò tibi Olympus

Pervius est, ut sis terris, dum vita manebit,

Divinorum operum praco: tua sancta Poesis

Nostra sit. infames alios sine fundere versus,

Et cantare lupas: tu te largire Tonanti,

Ut tibi defuncto quondam vitalibus auris

Annuat hanc patriam, nostrisque accumbere

mensis

Te faciat cum gente tuâ, qua tempore prisco

A veteri demissa Rechab tot secula vidit,

Tot visura, novi quot erunt ad tempora mundi.

Nam proles fata patre Rechab labentibus annis

Venit ad Eliadas melioribus usa magistris.

Dic illum, quem luce vides præcellere tantâ:

Dic quibus in terris ortus, quo tramite gressum

Huc tulerit. gratum Superis opus omnibus istud,

Præsertim que tuis: istud rogat Angelus, istud

Supplicat Albertus, nec non Helisæus avorum

Maximus: hoc alii: totus te implorat Olym-

pus.

Talia cernentem per visum oracula somnus

Deseruit. Phabo cum lux claresceret orto,

Exsilio in plantas, multum que diu que volutans

Somnia, suscepi Divûm mandata, precatus,

Ut promenda novas pluerent in carmina vires.

Mox feror in tales post hæc præludia cantus.

Picenum Italia pars non ingloria quondam
 Prole virum felix : quæ sol jam fessus Olympo
 Labitur in magnos apices, & in ardua tollit
 Se juga, quæ frondens agit Apenninus in altis
 Aëra ; quæ verò rutilans aurora resurgit,
 Se premit in parvos colles Adriatica vorsum
 Litora, & æquoreas mittit vestigia in undas.

Nomen ei volucris fecit mavortia picus,

Qui, veteres illuc cum migravere Sabini
 Ire viæ comes, & signis insidere visus.

Hinc Picens ager & populus cognominis auras

Ista sinu multas regio complectitur urbes,

Oppidaq; illustri longè celeberrima famâ.

Hæc Cyriaceo felix Ancona sepulcro:

Hæc Recinatis agri templum memorabile mæ-
 gne

Matris, ubi excelsum Paullus superaddidit
 cem :

Arcem alto capite in calum pinnisq; minantes

Et solitam pelagi fluctus audire frementes.

Vrbs Recina in campis olim stetit : arma
 thorum

Æquavere solo. Cives qui cladibus illis

Emersere, suos transportavere penates

In juga prærupti, qui respicit æquora, montis,

Amisitq; suam veteri cum nomine sedem.

Adde Toleminis contermina montibus arva

Qua fuit angustâ veniens de valle Chientus.
Hinc decus ex armis, ex religione profectum
Invenies duplex, quod tollit ad athera gentem
Indigenam, quod Piceno tantum decus addit,
Dactylico quantum radians carbunculus orbi.
Hac quoque Francisco terra est decorata Phi-
lelpho,

Non minus est quam pulcra suo Verona Catullo.
Illum ego penè puer quondam vidisse recordor
Iam gelidis niveum canis, sermone disertum
Romano Graioq; simul, lauroq; i irentem, &
Progenie duplici Mario ac Xenophonte beatum.
Religio dicenda prius : memoranda secundo
Arma loco : metam sonipes sudabit ad istam.

Editus in lucem sterili Nicolaus ab alvo
Fertur, ut Abrami quondam natuq; neposq;
Ut Samuël populi princeps, Sadaiq; Sacerdos
Maximus, & pollens immmani robore Samson,
Tergoreq; hirsuto vates insignis & agno.
Non poterat natura istos educere partus,
Vtpote majores aliis mortalibus : istam
Divina virtutis erat producere prolem.
Propterea invalidos cum se videre parentes,
Continuò ad magnum se convertère Tonantem,
Tollentes in calum oculos, corda, ora, manuq;
Lux icrat, fessos nox intempesta diurnis
Mortales operis somno compresserat alto.
Ecce unus Divum atherio demissus Olympo

Visus adesse (Deus tali dignatur honore
 Quos amat) & verbis ita compellare jacentes
 Si prolis vos pulsas amor, Nicolaica templa
 Quærite, & illius de nomine dicite natum.
 Dixit, & in calum levibus se sustulit alis.
 Evigilant, & visa alacres in somnia narrant,
 Suspensæsq; putant animis, quæ templa jubent
 Quærere: nam tali norant cognomine templa
 Multa per Italia, per Chaonis oppida multa,
 Audierant Barri magnis insignia votis
 Mœnia, & illustres Nicolai Anistitidis aras.
 Hunc olim Lycii, postquam Pataræus Apollo
 Occidit, & prisca tenuere silentia sortes,
 Viventem ac vitâ functum quasi numen habebant

Tutelare: salus Lycia pendebat ab illo,
 Sive fames, seu mars premeret, seu pestifer æneus.

Sed cum fortè illas hostis percurreret urbes
 Barbarus, & ferro ac flammis invaderet agros
 Ne fieret brutæ corpus venerabile genti
 Præda, brevi cives lembo imposuere volentes
 Abdere, dum posito fierent loca tuta tumultu.
 At mare (sic celo, quod temperat omnia, visum
 Vi subitâ ventorum altos attollere fluctus
 Cœpit, & avulsum ripis per cœrula lembum
 Vexit in Italiam, Dauni que ad litora fixit.
 Apulus ad ripas lembum miratus inermem,

Ac sine remigio positum, custode carentem
Esse ratus, quod erat facinus mirum insoli-
tumque,

Insilit, & velatam ostro disglutinat arcam.
Dum videt exanimum corpus, stupet, haret, &
horret

Mentis inops: sed rem certus cognoscere tandem
Intuitur sacro plumbum sub vertice, sancti
Nomina Patris habens: sic res innotuit urbi.

At cum tota gravem casum Pataraa dolerent
Litora, & ivisset vicina per oppida luctus:

Quasitum cives diversa per aquora cymbam
Veliferas misere rates: quarum una Tarentum
Venit, & ex Lyciis iterum res cognita nautis.

Huc igitur secure viam, puppimque subintrant,
Qua natat in salsos lento amne Potetia fluctus.

Litora radentes ibant, qua Tignia cursu
Dividit: evadunt celsi viridaria Firmi,

Arvaque perpetuo citri redolentia flore:
Citri inquam, cujus plantas Atlantis ab horto
Transtulit ad nostras rediens Tyrus: hinc oras.

Prætereunt Asoli fines, rapiuntque Truere
Ostia Prægutii, quod nostri temporis etas
Nominat Aprutium. Colles Samnitica regna

Iam subeunt, & , prisca quibus stetit Adria,
campos:

Adria Romano fecit que nomina Regi.

Mirantur non visa prius, quarumque doceri

Quae loca cumque vident, & rerum nomina
discunt,

Quae sua vicinis recitent in tecta reversi.
Et quoniam lenes flabant ad carbasa venti,
Otia ducentes memorabant plurima nauta
De Picentis agri populis. Aquilana ferebant
Mœnia ab antiquis Samni tribus urbibus olim
Fatalem interitum, belliq; incendia passis
Orta, & in excelsi fundata cacumine montis.
Forconium fuit una trium: fuit una Amiterni
Tu quoq; Corfinium: vestri modò sola super saxa
Nomina: res istam fato transiit in urbem.
Pelignos, Ortonam, amnem, cui nomen Aterni
Transit, & ex oculis velox rapit omnia cursu
Prima fugit, Garganius adest, ostendit aprica
Tempora, & in calum cono se porrigit alto.
Iitora se introrsum sinuant, & mœnia pandunt
Sipuntinam Urbem: sic Daunia prisca voca-
bant,

Manfredi modò nomen habent. Bariensia pre-
dunt

Litora Dædalides, quibus olim fecit Iapex
Nomina. Cannensi quæ præterlabitur unda
Ausidus, infamis Romano sanguine factus,
Conscendunt ad busta Patris, temploq; positos
Religio major, major reverentia tangit.
Tum ductis in gyrum oculis pendentia cernunt
Dona: peregrinis opibus sacraria tamquam

*Aulais vestita vident, nauta s̄q̄ retortis
 Vorticibus raptos, perfossa q̄ pectora ferro:
 Thoraces, clypeos, quos in discrimine pugnae
 Inter mille situs gladios, & spicula vocit
 Anxius, & vita sine spe, sine pectore miles.
 Vincla pedum, manicas, ferruginea s̄q̄ catenas,
 Ac furum infames laqueos, & cetera nostram
 Erumnam, miseros q̄, hominum testantia casus.
 Procumbunt humiles ad mausolaea, petunt q̄
 Progeniem, quae sit magno sacrandae Tonanti
 Perpetuo, scelerum labem quae nesciat unquam.
 Attulerat placidam nox intempesta quietem,
 Et tacito calum per opaca silentia cursu
 Sidera torquebat tremulis radiantia in undis.
 Procubuerunt toro: sed cum jam lucifer alba
 Nuntius aurorae claro se attolleret ortu:
 Ecce senex, cui circa humeros holoserica vestis,
 Canities autem velata bivertice mitrâ,
 Adstitit in somnis, sterilem q̄ affatur Amatam,
 Sic referens. Peregrina nurus tua vota secun-
 dant
 Numina: concipies. verum reminiscere natam
 Progeniem sacrare Deo. Nec plura locutus,
 Proripuit pulso sese per nubila somno.
 Evigilans igitur conjux ad somnia mentem
 Sedula convertit, memori q̄, per omnia sensu
 Verba audita ferens animum, spem concipit al-
 tam,*

Compellatq; virum, noctisq; silentia ducunt.
 Alternis usque ad Solem sermonibus ortum.
 Continuo sensere animis discedere curas,
 Atque serenari mentes; in pectora labi
 Letitiam; blando applausu gestire medullas.
 Tum sterilis natura, novum sortita vigorem
 Crevit, & ad grandes evasit idonea partus.
 Discedunt convoti ambo. jam luna recepto
 Lumine fraterno novies compleverat orbem:
 Progeniit prolem genitrix, cui nomina sancti
 Praesulis imponens dedit, & lustralia fontis
 Stagna sacri. tepidas primæva infantia cunas
 Transiit, & fandi dulces pervenit ad annos.
 Tempus erat soboli jam prima elementa saluta
 Tradere: jam vivendi habitu formabilis ætas
 Qualis equi, cum tres annos jam natus haberet
 Mandit, & imposito discit parere magistro.
 Instituens nam pietas materna, docebat
 In primis orare Deum, magnamq; Parentem,
 Ac Superos: genibus flexis procumbere ad aras
 Et duplices proferre manus, ac murmure par
 Poscere subsidium contra tria maxima morum
 Quæ feriunt animas, irritamenta malorum;
 Aërios Manes, sensum melioribus hostem
 Consiliis, & corrupti contagia vulgi.
 Vade trahant animi sordes, & amabile virus
 Non secius ac pecudes, quoties it pestifer annus
 Si simul incedant campis, & gramina carpant

Leti

Lethiferum flatu dant, accipiuntq; venenum.
 Tartarei Manes genus implacabile multas
 Diffusum in species, nunquã certamina ponunt:
 In vicis regnant. est qui sibi vendicat iras,
 Et trahit in rixas homines, in iurgia, in enses:
 Alter avaritia studium facit, alter amorum:
 Alter ad invidia flammam, incendia, & Æinã
 Provocat: est etiam vita qui tedia sancta
 Gignat, in immundis statuens solatia rebus.
 Deditus hic genio, studet oblectare palatum,
 In servire gula, de more cucurbita in abuum
 Crescere, & esse suis onus importabile plantis.
 Alter in humano fastu distendit, & inflat
 Corda virum, cupidus laudum, sitibundus ho-
 norum.

Hac igitur contra seva, atq; immania monstra
 Poscere quem docuit nato fidiissima mater,
 Esse Deum memorans, à quo dependeat uno
 Hoc totum quod fecit opus, monstrabat Olympũ,
 Et maria, & terras, & que nascuntur in illis:
 Personas tres esse Deo: venisse secundam,
 Ut nos ad superos ageret, Christumq; vocari,
 In terris sine patre satum, qui cade cruentã
 Debita persolvit moriens antiqua parentum.
 Addebat stygios amnes, altumq; barathrum
 Et furias, que dant animis tormenta malignis;
 Quæ Superis odiosa abeunt. addebat Olympi
 Gaudia, perpetuam requiem, convivia, mensas,

Quas sine fine habeant, qui cum pietate red-
dunt.

Arsurum terrarum orbem, mare, & aëra quon-
dam:

Et ventura novi saecula immortalia mundi,

Quae miseris majora ferant tormenta, beatis

Gaudia, & à cursis faciant desistere mundum.

Venturamq; diem, quâ mortua corpora rursus

Accipiant reduces animas, vitamq; recentem.

Quâ prope torrentem Cedron cogatur in unum

Concilium genus omne hominum, quos prius
tulerunt

Saecula, adusque dies illos ab origine rerum,

Et fore cum strepitu vocum, & clangore tubarum.

Horrisco grande examen, quo praemia iudex

Digna det, ac meritis correspondentia, Christus

Christus enim, dixit genitrix, dulcissima proles.

Adveniens magnâ cum majestate sedebit

Aërias inter super alta sedilia turmas.

Prosequitur natum instituens, ac talia fatur.

Hanc tamen ante diem miseram tristem atque
tremendam

Bis septem venturae aliae: quarum una turba
tus

Quaeq; suos habeat diris asperrima signis.

Prima dies adiget omnes Nereides undas

In furias, facietq; fretum transcendere montes.

Aerios ter quinque pedes stabuntq; levata

In speciem murorum unda : superabitur Atlas.
Pelion, Ossa, Othrym, Riphæa cacumina pon-
tus.

Vincet, & in calum fluctus mare porriget altos.
Altera sub terras rediget freta, tartara adusq;
Et sua, cum cernent Thetym, Tritonas, & ipsum
Protea, disperdi metuent incendia Manes.

Tertia balenas, phiseteresque per alto
Vertice, deformes phocas, & cetera monstra
Quæ pascit Proteus pastor Neptunius, extra
Æquora depellet, magnosq; ad sidera tollent
Mugitus pavidi circum omnia litora pisces.

Quarta trahet stygios ignes per viscera terra,
Atque absumet aquas, facietq; are scere fontes,
Flumina, & Oceanus pulsus vastabitur undis,
Ac raptas ostendet opes, argentea vasa,
Aureaque, & grandes hominum sine viscere
aceruos.

Tum demum incipient longis abscondita sacris
In lucem prodire iterum mavortia tela:

Quæ Pœni & Perse bellis navalibus olim
Amisere; rates scombris habitacula factæ:

Adspiciant rursus stellas Erymanthidos Urse.

Quinta premet genus arboreum, planta q; vi-
rentes:

Sanguineo sudore nemus se vestiet omne,
Prataq; : florentes stillans cruor imbuet herbas.

Sexta domos æquabit humo, cum turribus alta

*Mœnia: consternet sublimia vertice, quidquam
 Fabrè operis hominum tantis fecère labores,
 Ægrotabit enim tellus, & febriet aër,
 Astraq̄, & hos tantos motus turbata dolore
 Insolito natura dabit; natura furenti
 Par, cui dat vires, animumq̄ue phreneticum
 error.*

Tum volucres pavor invadet, nec pabula quaerent

*Amplius, ac sedem veniēt trepidanter in unum
 Immites, miteſq̄ simul. fulgore tonabunt
 Erumpente poli, currentq̄ ardentia abortu
 Fulmina ad occaſum; quo mens humana frangitur
 gore*

*Concidet: indignans sic excandescet Olympus
 Septima contundet ſilices, colliſa ſonabunt
 Marmora, & in pugnam lapidum rapientur
 acervi,*

*Et qua diſſilient partes, in mutua ruruſum
 Vulnera concurrent. Terrarum Octava moventur
 Fundamenta, tremunt Alpes; & rura dehiſcent
 Nec feret undanti tellus veſtigia tergo.
 Nona dies æquabit agris altiffima montes
 In iuga porrectos, cineremq̄ reſolvēt in atrium
 Et montana humiles faciet Deus omnia carum
 Prodigiiſ homines tantis, ac talibus acti,
 Antra, quibus ſeſe abdiderant, umbroſa relinquent,*

Et Decimâ sine voce die, sine mente ferentur
 Huc illuc, quo stare loco, quò tendere possint
 Ignari, & longâ mortis formidine victi.
 Undecimâ, visu horrendum, cogentur apertis
 Nuda super tumulis ossa exspectantia vitam.
 Corporibus bis Sexta dies infesta supernis
 Adspiciet labi astra polo: discedere Lunam
 In tenebras: fieri extinctis calum ignibus astrū:
 Nax jejuna diu, postquam combusta vaporum
 Nil dederit tellus, pasci quibus antè solebant,
 Sidera desient: velut esurientia quædam
 Corpora, & extincto scintilla volatilis igne.
 Se pater à magnis ait hæc audisse magistris.
 Omnia tunc etiam vacuis animantia campis
 Territa, & horrendos mundi admirantia casus,
 Implebunt tristes, altis mugitibus auras.
 Altera bis sexta quæ successura, videbit
 Stragem illam communem hominum, cùm à
 faucibus orci
 Mors egressa metet, quidquid mortale per omnes
 Inveniet terras, magnoq; in lurida rursum
 Tartara descendet numquã reditura triumpho.
 Auferet immixtis orbem Penultima flammis,
 Et complexa solum rapiant incendia, quidquid
 Convexo Sol, Luna minor complectitur orbe.
 Nil veriti Divorum aulas, caelestia lambent
 Atria consumptis terræ radicibus ignes.
 Tanta erit ardori permissa licentia: talis

Inter mundanas surget discordia partes,
 Hac tibi care puer volui memorasse, Tonantem
 Ut nunc, & totâ discas atate vereri.

Hos igitur mi nate dies, hoc flebile tempus
 Mente tene, & cave sis à tanti turbine luctus.
 Sancta potest probitas tutum te reddere, sanctam
 Relligio, pietas potis est te sancta beare.
 Talibus imbutus studiis crescebat, & alto
 Pectore voluebat natus documenta parentis.
 Iam septennis erat, dici jam desinit infans,
 Fit puer, & sensim fortes ascendit ad annos,
 Nec lascivit adhuc: vitam incepisse videtur
 A senio. levibus comites per compita ludis
 Indulgere videt: pueros puerilibus uis
 Officiis: legit ipse domi, meditatatur, & orat.
 Nil leve, nil juvenile sapit: canescere sensu
 Coeperat, & virides transcendere moribus
 nos.

His studiis, istâ lati gravitate parentes
 Dulcibus exsultant votis. Pater illius acre
 Versus ad ingenium, pinguem quasi cultor
 agrum,

Cui videat satis esse parum sudoris & artis,
 Ante focum noctu lingua documenta Latina
 Prima dedit, quibus usa fuit Romana juvenis
 Tempore quo prisca clavum tenuere Quiritum
 Nomina doctrinas à libertate trahentes.
 Ille quod ingenium quondam documenta juvenis

Phœn
 Rom
 Vbert
 Tum
 Aigu
 Cui t
 Divi
 Mens
 Natu
 Sed ta
 Nicol
 Ante
 Non o
 cer
 Perleg
 Illius
 Occul
 Viva
 Ut flor
 Rellig
 Morta
 De
 Argu
 cep
 Cand
 Muri
 Appa
 Panis
 Phi

Phœnices, Graii, Assyrii, rerumq; potita
 Roma dabat, variis sub praeceptoribus hausit
 Vbertim: fuit ista pio pia cura parenti.

Tum quoque penè infans sacri collega senatûs,
 Atque sacerdotii consors evasit ad eadem,
 Cui titulus Salvator erat, potuitq; teneri
 Divite proventu, nisi jam sibi conscia cali
 Mens parvi fecisset opus telluris, & unda.

Natura ingenuas erat inclinatus ad artes:
 Sed tamè ad delubra magis, cum nomine magni
 Nicolai mores simul usurpasse videtur.

Ante alios ad templâ venit: procumbit ad aram,
 Non oculis, non mente vagus, quæcunque Sa-
 cerdos

Perlegit, attentâ capit & considerat auro:

Illius in sensus dociles stillabat ab alto

Occultè divinus amor: formabat in illo

Viva sibi delubra Deus: florebat in horas,

Vt florere solent tepido nova gramina Majo,

Relligio; pietas animum complexa ferebat

Mortalis vita, & fluxarum oblivia rerum.

De puero memorant opus admirabile, magnû
 Argumentum animæ jam Divûm in regna re-
 cepta.

Candida monstraret cùm libamenta Sacerdos,

Murice fulgentes attollens altiùs ulnas,

Apparebat ei, non parvo candidus orbe

Panis, ut apparet nobis, sed parvulus infans,

Aut

Aut specie puer eximia, qui sancta moriebat
 Ora, manus, oculos, solitus mysteria quadam
 Ad puerum divina loqui, qua audire profani
 Non poterant. Sicut cum parua foramina Soli
 Ingreditur radius, non aëra permeat omnia,
 Sed fluit angustam signans in pulvere lucem:
 Sic ea vox solas pueri veniebat ad aures.
 Esse à Secretis atas innoxia Christo
 Cœpit, & adsciri sancta in consortia Divum,
 Ac Superum fungi officio: quod Elisabet olim
 Unica progenies teneris accepit ab annis.
 Unde sit, ut quosdam videat Deus ore sereno,
 Suscipiat que hilari tamquam sua pignora
 vultu:
 Ore truci quosdam cernat, quasi semine Divi
 Progenitos; in quosdam autem neque lumina
 vertat,
 Præteriens tamquam foricas & olentia lustra
 Principio Iudam tenebroso emergere ab orco,
 Et niti ad Superum cœtus patriamque volentem
 Iuvit, & extento traxit de Acheronte lacerte,
 In stygia lapsurum, summaque ex arce ruentem
 Destituit: Paullum atrocem, Stephani que madentem
 Sanguine protexit, dulce que recepit in ulnas.
 Sunt qui communes caussus ab origine dicunt
 Progenitas, ut calum, ignes, aurum, mare, terra
 Producente Deo: qui mox ut fecerit illas,
 Æternam in requiem conversus, & otia tamquam
 tur

Iam senior, curas operandi eva serit omnes.
 His itaque in coitum caussis venientibus, ajunt
 Effectus varios fluere, & deformia rerum
 Corpora, qua insciant animas: nam qualia
 nasci
 Corpora sunt anima, per talia vota feruntur.
 Flavâ bile calent: ideo rapiuntur in iram
 Præcipites in bella volant, in vulnere currunt.
 Sic erat affectus Turnus, sic fortis Achilles,
 Hector, & Æneas, & qui laudantur in armis.
 Atra metum generat, nec init certamina, ferrum
 Damnat, & alipedum cursu non gaudet equorum.
 Humor hic in venas penetrans, in corda, viasq;
 Per quas vita subit penetralia verticis antra,
 Noctepremitt sensus, anima q; obnubit opacis
 Nubibus, & variis deludit lumina formis,
 Vanaq; dum vigilant homines in somnia cernunt.
 Talibus ex caussis nasci fanaticus error
 Fertur, & incerto titubans in sania gressu.
 Sic furit Alcides, sic se transverberat Ajax,
 Sic est cum puero submersa Palæmone mater.
 Hippolyti monstris ita mens delusa marinis:
 Empedocles ita se Siculos demersit in ignes.
 Phlegmata sed pigro constringunt frigore corda,
 Torporem generant, damnatricemq; laborum
 Desidiam, somnos, & conniventia semper
 Lumina: nec laudes curant, nec honore moven-
 tur.

Pur-

Purpureus verò meliora negotia, sanguis
Gaudia, letitiamq; parit, convivia, cantus,
Blandimenta, jocos, tetricaq; oblivia vita.

Talis erat, quisquis gemmis intexere & auro
Ornamenta, domos Paris fulcire columnis
Cœpit, & in grandes marmor formare colesse
His studiis affectus erat Lucullus, & urbem

Qui studuere alias urbes præcellere Romanam.
Hæc igitur caussis opera adscripsere secundis:

Quæ Deus inspiciens, ut commentantur
ajunt,

Delectu cunctorum habito, quasi providus
ptor

Optima quæq; legit, quæ sunt vulgaria tractant
Hæc autem fingunt, ut, si deprehenditur ullus
Error in effectu, causas referatur in illas:

Quæ casu turbat & aliquo, cælestibus omnes
Reddere nescierint regnis aqualiter aptos.

Fallitur hoc quicumque putat. Nam carpat
caussas

Nemo potest, quin carpat eum qui condidit illas
Hos natura Dei malè cognita misit in istas

Verborum ambages: credunt culpabile quosdam
Non omnes servare homines, atque istius regni

Inveniunt caussas, quibus hoc adscribere possunt
Non est culpa Deo, qui fas, humanaq; jura

Conculcare potest, quosdam contemnere, quos
Sumere: nil cuiquam debet, facit omnia gratum

Sunt quoque qui dicant venturi temporis acta,
Quæ Deus ante diem, tamquam speculator ab aliâ
Arce videt, causas hujus discriminis esse.

Hinc fit ut arbitrii, dicunt, præcognitus illos
Vfus agat sursum, caliç, attollat in arcem,
Ante suas ratio possit quam surgere ad artes.
Hi quoque, ni fallor, frustra nituntur, & audēt
In fragiles hanc tantam humeros convolvere
molem.

Vi memorant, si fortè movent prævisa Tonantē
Acta, vel impellunt igitur, coguntç, ligantç
Vimç, adhibēt (quod de summo sentire nefandū
Principe) vel suadent solum, quod credere di-
gnum est.

Omnino ergò manens in libertate voluntas,
Non vim passa Dei præcognita suscipit acta,
Et quia vult solum, nam se regit ipsa, movetç
Liberâ, lege carens, nulliç, obnoxia fato.

Nam quæ de fatis memorant, Chaldaea videntur
Somnia: nec vires animis infundere nostris
Astra, nec affectus possunt: Deus, intima calo,
Intima telluri virtus, agit omnia liber.

Quos vocat ad Superos, quia vult, vocat: ire
sub umbras,

Qui vult ire, sinit, quali processit in auras
Sidere vitales, vel quo concepta propago
Semine, nil curat. Vita venerabilis olim
Vir fuit, & vates venturi præsciens ævi

Mir-

Mirlinius, Laris infando de semine cretus:
 Hic satus infami coitu, pietate refulsit
 Eximiâ, Superûm factus post funera consors,
 Non igitur quâ sint hominum compagine ficit
 Corpora metitur: flavæ dominatur & atræ
 Bili opifex: potis est etenim frigentia corda
 Inflammare; docent, qua tot tormenta puella
 Sustinuere, quibus gelidum natura timorem
 Indiderat: potis est animi compefcere flammam
 More equitis, qui lora trahit, qui tractantem
 laxat:

More gubernantis, qui dum latatur in alto
 Ludere, non scopulos fugiens, nunc transstravit
 vato,

Nunc presso clavo ire facit. De pectore Pauli
 Sustulit hostilem, sanctumq; subintulii ignem.
 Si cui fas terram sit fœcundare volendo,
 Nil opus est, villam quoties mercatur & agrorum
 Vestigare prius vires, habituq; locorum:
 In manibus quod querit habet, fœcundat emendo.

Non fuit ad tantos igitur Nicolaus honores
 Adscitus, quia venturos Deus illius actus
 Viderit, aut quia mens corpus sortita fuisset
 Morigerum, non quod tulerim ita mitia fata.
 Fors fortuna fuit Patris indulgentia summi,
 Libero, & imperium naçto sine lege Tonanti
 Sic placitum. satis est nobis hoc scire, superq;

LIBER II.

Prima Diœcesis dedit incunabula, & ortū,
 Ac natale solum puero Firmana, sub altis
 Montibus aërias ubi nominat Angelus arces:
 Et Firmanus erat civis Pater. alta, vetusq;
 Vrbs ea, & antiqua præclara Colonia Roma.
 Pubertas erat in foribus: jam venerat etas
 Tertia, quam bivium dicunt: namq; incidit illic
 In duplices hac vita vias: ascendit in altum
 Vna per angustos calles, & latior exit
 Semper: ut ad summum venit, laxatur in arva
 Plena voluptatum, quæ ver florentia semper
 Servat, & autumnus maturis frugibus implet.
 Nam vertumnus in his campis versatur, habetq;
 Veris, & autumnus nomen: quia tempus utrumq;
 Temperat, & ducit flores in poma, nuceq;que,
 Maturaque annos, ac mittit in horrea fruges.
 Altera principio latissima, vertice summo
 Est angusta, negans illic vestigia figi.
 Hoc igitur facili ingressu decepta juventus,
 Dum putat in melius semper procedere, tandem
 Discit ab eventu se delirasse maligno.
 Hæc hominum pars major eunt: sic tartara
 crescunt,

Sic

Sic infernus habet majora negotia Pluto
 Semper, & esuries orci infinita barathrum
 Ampliat, ac fauces in grandem extendit hiatus
 Gallorum annales memorant à Manibus olim
 Egressam superas animam venisse sub auras,
 Atque suo quondam comiti narrasse per illum
 Millia ter decies hominum demortua noctem,
 Ex quibus ad flammam purgantes tres abiissent
 Tantum unus, cui nomen erat Bernardus,

arces

Ætherias (hic ille fuit, qui fertur in altis
 Montibus ingenti Lemurem vinxisse catena)
 In stygias alii magnis ululatibus umbras.
 Noxius incauta sic est locus ille iuventa.
 Dicitur Alcides Alcmena filius isto
 In bivio traxisse moram, dubitasse, nec ausus
 Tendere iter, donec vivâ sub imagine virtus
 Visa viam docuit: quod qui finxere, volebant
 Scire homines dandum esse ducem puerilibus

annis,

Qui morum scopulos, vitæ qui intelligat artem
 Nam neque sola potest atas improvida, simpli
 Atque rudis regere affectum, cohibere furor
 Hoc igitur puer in bivio, quia corda ferebat
 Enthea, & illapso correptam numine mentem
 Non eguit rectore alio; quam cœpit ab ortu
 Ire, viam tenuit: sed nixus ad ardua semper
 Sollicito similis nauta longinqua perenti

Litora, dum properante manu sua corripit ar-
ma,

Dum trahit in proram funes, dum carbasa in-
altum

Elevat, explicitis sinibus dum colligit auras.

Tecta Patris Libyci, sacramq; audiverat adem,

Cænobion dicunt, quod sint communia cunctis

Omnia, ut Essæi quondam vixisse feruntur:

Essæi genus antiquum, venerabile, sacrum,

Qui vitam traxere diu Iudæa per arua.

Illic fama fuit sanctos convivere Patres,

Longævum antiquo genus à pastore trahentes,

Qui civis Didonis erat, Carthagine natus.

Iste novum terris sidus fuit, & nova mundi

Buccina, quæ magnis passim clangoribus im-
plens

Omnia, irones Christi ad nova castra vocavit.

Qui Latio sermone potens, mysteria sacris

Hausit libris, uti fons latis amplissima ripis

Flumina diffundens, per mille volumina misit.

Doctrinis, ut sol radiis, præfulgidus, omne

Quod Græci, quod Phœnices scivere, quod

Indi,

Niligenaq; sacerdotes, Babylonica templa,

Doctus erat: calum, Manes, elementa, Deumq;

Ipse novum vitæ genus, & compendia quadam,

Per quæ mortales irent ad Olympica tecta

Edidit, & patribus dedit observanda futuris.

Hi

Hi tribus indulgent studiis: ante omnia in uita
Conspirant hominem, rebus qui praesit agendis;

Qui teneat clavum, cui sit parere necesse.

Alter cura facit, ne quis sibi vendicet aurum,

Néve usurpet opes, propriosq; recondat in usus;

Sed fluat in medium quidquid vel terra minis-
trat,

Vel pietas infert, hominumve industria quare;

Tertia femineis adimit congressibus omnem

Cura viam: Veneris procul ablegata voluptas

Exulat hinc, nullumq; audet sperare regressum;

Hæc Picentis agri domus observabat ad unguis;

Sola hic Relligio, sola observantia Divum

Crevit, & aterna spes, ac fiducia vita.

Huc adolescentes prudens puer attulit annos,

Et sacer evadens duplicem vestitur abollam.

Alba subest nigra, dupliciq; obnubit amictu

Tempora: proximior nudo, candore nivali

Albicat; exterior fuligine tingitur atrâ.

Veste sub hac olim Pater Augustinus eremum

Incoluit, postquam Christum suscepit, & ante

Libaret quàm sacra Deo, trieterida totam.

Tum Larium natura sagax, versuta, bilingua

Invida, & humane semper studiosa ruina,

Talibus inceptis grandi occursum paratu

Plurima mente agitât, multas reminiscit

artes,

Vestigat puerilem animum, quo semine cretus

Sidere quo natus, quo Mars afflaverit ortum,
 Quo Venus ad spectu, quo Pleiadesque Hyadesque:

Atque oculos lapsi fert circum cornua tauri,
 Exploratque omnes aditus, ut ovilia noctu
 Septaque caularum solet explorare Lycaon,
 Atque Lycaonio vulpes subtilior astu.

Nam diversa velut vis & natura ferarum est:
 Sic Lemurum. Perhibent etenim genus hoc animantium

Sex fusum in species tenuissima corpora ferre,
 Qua penetrent clausa sequitur fores, & ahenea claustra.

Prima inter Lunam versatur & aëris auras:

Ignis ubi simplex, ac sincerissimus ardet.

Altera cum Zephyris, Austris, Aquilonibus,
 Euris

Fertur, & aëriam dicunt, quod in aëre vivat.

Tertia, qua circum terras errare per ipsum

Aëra consuevit, nostroque habitare penates,

Terrestris cognomen habet. Neptunia Regna

Quarta colit. Sed qui terris, quique aequore vivunt,

In duplices abeunt sexus. Nam mascula quidam

Membra magis curant, muliebria corpora quidam.

Femineis gaudent formis montana vagantes

Per juga, per silvas cum venatrice Diana,

Quas Dryades dicunt, & Oreades: adde Na-
peas,

Najades, & Nerei natas, & Dorida matrem.

Quos verò magis oblectant, & nomina, & ora
Mascula, sunt Fauni, Panes, Satyriq; bicornes.

Accedunt Divi aquorei Neptunus, & Ægeus,
Proteus, & Triton, Nereus, Melicerta, Palæmon.

Et gravis Ægeon, longis qui amplectitur ulnis
Monstra maris cetos, & inertia corpora phoca.

Quinta subit terras, & Subterranea factum
Nomen ei: subeunt cautes, obscura per antra

Hospitium quarunt, Divos atque astra perosi.
Sexta magis, magis ima subit: lethæa subit

trat

Tecta diem fugiens: ideò cognomine dicunt

Lucifugam: violenta magis, quàm callida.
quos

Occupat; elingues, surdosq; evadere cogit:

Vilius ingenium tribus inferioribus. Ergo

Hi sunt, qui dicuntur opes tellure sepultas

Custodire: timent, nostros ne forsitan aurum,

Quod latet abstrusum tenebris, vertatur
usus.

Tantus inest illis livor: sic invida turba est.

Hi sunt, qui jactu lapidum per tecta via sq;

Exterrere solent homines, invadere nautas,

Mortales morbo Herculeo prosternere, corda

Nubibus immerso dementia reddere sensu.

Ast aliis longè excellens, penetrabile, promptum
 Quo fraudes, quo mille dolos innectere possint.
 Istorum è numero Venus est, fandiq; magister
 Mercurius, Mavors, atque imperiosus Apollo,
 Atque alii, quorum fama est antiqua, per or-
 bem

Nomina qui terris usurpare Deorum.
 Isti omnes igitur cœtu ad sublime vocato
 Culmen, in obscuris vetus est ubi fama Sibyllam
 Degere speluncis, per flumina quinque profundi
 Iuravere simul, studium, curamq; habituros
 Se vigilem contra audacem (sic livida Manes
 Turba loquebantur) juvenem, seq; omnia factò
 Agmine venturos armis in prœlia sumtis:
 Sic pacti cuneo in ventos abiere soluto.
 At juvenis Larium mores, & atrocia doctus
 Bella, parat sese ad pugnae genus omne, fati-
 gat
 Ingenium gravibus curis, cohibetq; vagari
 Mille per amfractus solitam perq; in via men-
 tem:
 Cogit eam per sancta pedem mysteria ferre,
 Qua profugus sparsit per quinque volumina
 Moses,
 Quæq; per annales, Solymæq; diaria gentis,
 Atque per historias, & per præfagia vatium,
 Per legis mandata nova, per grandia Paulli
 Eloquia, & patrum vestigia sancta suorum.

Pascitur hic, ut ruris aves matura per arua,
 Cum jam messis adest, & jam tritura propin-

quat:

Vt per prata greges: ut apes Hyblæa per arua,
 At quoniam pingui Venus irritata superbit
 Viscere, & ex dapibus surgit lascivia lautis,
 Vix adhibet mensis hortensia gramina, victum,
 Quem prisci coluere patres: non fudit Iaccho,
 Nempe Deo infami: sed frigida flumina potat.
 Est suspecta Ceres: nunquam contenta quiescit
 Esuries, semper voto fraudata reclamat.

Qui cubat in membris, quoties extrinseca de-

sunt

Nutrimenta, calor que erodere possit, in ipsa
 Corpora desevit, muntoq; ex sanguia succo
 Reddit, & atroci sua damna ulciscitur ira:
 Indè subit macies, frigent præcordia, languet
 Spiritus in venis, Venus indignata recedit,
 Quam calor & venti stimulant, & aquaticus
 humor.

Somni autem, plus quàm fuerit tolerabile, parit
 Cujus ut enarrem, paucis advertite, causam.
 Quinque viis, tamquam speculis, per corpora
 sensus

Ducimus: ad mentem subeunt tenuissima rerum
 Pro rebus simulacra, modis gradientia miris.
 Nam species à rebus eunt, velut ire videmus
 A Phœbo, & stellis radios: per inania missa

Undique circumueunt auras, & lumina fallunt.
 Testantur rerum effigies in flumine vise,
 In speculis: visa in saxis specularibus ora
 Nostra fidem faciunt: vis hæc incognita rebus.
 Mens igitur missas species, si lumina somnus
 Non ligat, agnoscit. quod si sopor occupat ar-
 tus,
 Non agnoscit eas: sed res putat, illius instar
 Qui putat inspectas animantia vera figuras.
 Hinc igitur veniunt animos agitantia nostros
 Somnia: quæ volucris dum mobilitate feruntur,
 Illæ agiles formæ fingunt quæcunque per orbem
 Conari natura potest, quæcunque voluntas:
 Nonnunquam maiora etiam. nam monstra vi-
 demur
 Cernere, quæ natura nequit producere, montes
 Ire per aërios tractus, hominemq; volatu
 Tendere per nubes, & currere flumina retrò.
 Hac Lemures per sæpè bias deludere mentes
 Arte solent, obscæna oculis dum occurrit imago
 Vera, vel in somnis, mox evigilantia corda
 Trillare potens, fragilemq; inflectere sensum.
 Propterea somnum castis quasi moribus hostem
 Oderat, & multam in noctem servare legendo
 Insomnes oculos, sæpè expectare solebat
 Luciferum, sæpè auroram, quandoq; reversam
 Lampada terrarum, humentem quæ discutit
 umbram.

*Adde quòd affligat moribundum in somnia ce-
pius,*

*Et domat exleges motus : sic bella cavere,
Sic solitus causas eradicare malorum.*

*Qua verbis mensura fuit, qua regula fandi,
Qua lingua lex atque modus, transire silentio
Illicitum, quando id sancta pars maxima vitæ
Et brevis, & rarus post longa silentia sermo
Seria libabat solum ; mendacia, nugas,
Et quacunque solent alios proscindere verba
Non secus evitans, ac litora Syrtica nauta.
Si de justitiâ, de religione loquendum,
De pietate foret : longas manabat in horas
Eloquium, tamquam vasto de gurgite torrens
Fusus, & undantem volvens de vallibus æstrum.
Tunc facundus erat. Deus in præcordia lapsus
Ars erat : affectus facit os scitum, acre, disten-
tum.*

*At quia delectant oculos, animumq; videntur
Ad communem hominum vitam deflectere ser-
sim,*

*Mollia, & urbanum morem sapientia semper
Pallia derisit, temploq; indigna vocabat.*

*Ad nudum seris Cilicum, qua tegmina castris
Et nautis præstare solent, vestitus inermis
Corpus adurebat ; gradiens pannosus, & asper
Stragula cyniphiæ præbebant hispida barba ;*

Qua cum merce rudi Libycis vectantur ab ortis.

Non

Non stratum mollivit anas, non stridulus anser,
 Non anate ut major sic mollior anser cygnus.
 Dulce erat in tabulis lassum distendere corpus,
 Ut vulgus castrense solet, cum candida rupes
 Nix tegit Alpinus: quoties Aquilone sereno
 Non perflata lacus, rapidoque coagulat amnes.
 Sape etiam in nudâ somnus tellure cubanti
 Gratus erat, quando auroras vigilantia plures
 Fecerat insomnes, imitans jumenta, feraeque,
 Sternebatur humi: corpus, servile vocabat
 Mancipium, quod non animi contemneret solum,
 Verum etiam Divorum ausit legem, impe-
 riumque.

Qua nobis obscura fides, quasi missus ab oris
 Nuntius externis, animo amplectenda reliquit,
 Ipse velut subjecta oculis, & cognita vulgò
 Scitave per causas atque explorata tenebat.
 Hac radix illorum operum, qua dura videntur
 His, quibus est ignava fides: processerat inde
 Ille amor inflammans homines, ille igneus ar-
 dor,

Corda metu qui nostra facit tam grandia pulso.
 Nomen amoris habet, summo demissus Olympo
 Spiritus, extirpans alios radicitus ignes,
 Et praesertim illam, quem pestis amara Cupido
 Ex Phlegetonte haurit, terrasque insemnat
 omnes,

Atque illum qui quarit opes, qui colligit aurum.

Spes quoque praesidium nobis mortalibus ingens
 Sola Prometheam non dedignata teneri
 Pyxide, cum superos alia petiere sorores,
 Fulcibat crescentem animum, juvenilia corda
 Altius à terris aeterna in regna levabat.
 Venerat in summos apices, ubi nostra levatus
 Conditio, humanos audens transcendere fines,
 Et fieri vicina Deo, divina Sacerdos
 Orgia jam factus sanctas libabat ad aras.
 Tunc poterat vitam functis succurrere, Manes
 Invito Rectore Erebi, prohibente Megaram
 Solvere, & in calum ex imis revocare tenebris
 Conciliare Deum nobis, peccata loquendo
 Tollere, & à flammis animas servare dolentes
 Atque vagos cohibere Lares, compestere saevos
 Demonas & stygiis umbris imponere leges.
 Nam quoties sacro mystica intinguntur olivo,
 Accipiunt illorum animae vivacia quadam
 Signa, characteres dicunt, quae Cerberus odit:
 Cerberus, & quotquot degunt Acheronte sa-
 alto.
 Verum haec ne cuiquam nugae videantur aniles,
 Subjiciam paucis opus inter prima relatum
 Iam vulgata diu sancti miracula Patris.
 Arva per Vmbrosum locus est, ubi curva Pe-
 sauri
 Flumina in apricos colles de montibus altis
 Lapsa fluunt, cursu pontum visura citato.

Huc migravit, ubi tacito domus abdita sal-
tis

Hospitium silvestre dabat, noctesq; diesq;
Cælum animo volvens sacras faciebat ad aras.

Nox erat, & tenebrosa polum convolverat um-
bra:

Vmbra means circum terras, circum aquora,
circum

Aëra, circum ignes, rapido contraria Phœbo

Semper, & attingens usque ad Saturnida Lu-
nam.

Procubuit strato juvenis; vix lumina somnus

Clauserat, & subitò in somnis occurrit imago

Vociferans; Nicolai mei, Nicolai memento:

Sancte Pater succurre tuis, compeſce dolores,

Quos patimur tantos, & nostra incendia tolle:

Namque potes, si sancta dies libamina septem

Dedideris nobis: fer opem, & miserere tuo-
rum.

Territus hoc tanto juvenis clamore, rogabat

Quis temerare ausit nocturna silentia tanto

Planctu hoc, noctuque in tantas prorumpere
voces,

Sublare præsertim, strepitus qui eliminat om-
nes?

Vox ea; Sancte Pater, rursus, si scire laboras

Quis sim, quis fuerim, paucis adverte, do-
cebo.

*Ipse comes tuus ante fui: fuit Auximatellus
Passa graves olim casus, & bella, Gothorum
Cum cœpit ruere imperium Belisarius, olim
Patria, nomen erat vivo Peregrinus, ad
bras*

*Misit Avernales, qua subruit omnia, me mors.
Quod clamem, dolor in causâ est: dolor omni
vincens*

*Aspera, que sanctis olim inflixere Tyranni.
Surge, veni, tibi spirituum magna agmina
stam*

*Ante oculos, quibus auxilio potes omnibus
Ire videbatur versus vicina Pisauri
Moenia; namque eadem fluvio sunt nomina,
urbi:*

*Quam veteris quondam Romæ posuere colam
Visus & ex alto vallem spectare profundam,
Vnde ferebantur magno cum murmure voces
Confusa ad calum, & lamenta miserrima
auras.*

*Tunc ea vox; Hæ sunt anime, quas vita sepe
Pacta dies longas, canos, seramq; senectam,
Hac spe deluse, blandaq; libidine tracta
Iugiter ad pingues ducebant gaudia mensas.
Non deerant epulis citharæ, sed Arione multo
Lata ibat domus in thyasos, Veneremq; ciebo
Surripuere dies cantus, convivio noctes,
Totaq; in insanos fuderunt tempora luxus.*

Ista frequentarunt, & qua nascuntur ab istis.
 Dumq̄ sub extremum vitæ se posse putabant
 Emendare levis deliramenta iuventa,
 Mors fuit in foribus non expectata repente,
 Cunctaq̄ mendacis vitæ pacta irrita fecit.
 Sic ait: Extemplo magnis stridoribus umbra
 Audita clamare; Pater miserere, sepultas
 Hoc ardente lacu tua nos libamina seruent.
 His dictis, visa in latos incendia campos
 Serpere, & illustres ad calum attollere flam-
 mas,
 Atque ignes fumo inclusos erumpere magnum
 In tonitru, longeq̄ leves volitare favillas.
 Vt quoties ferri candentem forcipe massam
 Corripit, & crebro feriens faber ingruit ictu,
 Emicat in tenues scintilla volatilis auras.
 Territus hoc visu somnos ac somnia rupit,
 Ac divina dies tulit in libamina septem.
 Septima lux jerat, noctemq̄ aurora fugarat,
 Quando oculos vigiles per tota trinoctia som-
 nus
 Corripuit, rediens confestim occurrit imago
 Illa eadem: quæ visa Patri pro munere tanto
 Solvere suppliciter grates, ac talia fari.
 Te duce Tanarios tandem superavimus ignes:
 Te duce ad Ætherios tandem conscendimus axes:
 Vive, vale: caelesti olim te in luce videbo.
 In Picente solo collem consurgit in altum

Terra, duos amnes inter, quæ respicit Umbros
 Et Boream, summis demissa Potentia saxis
 Labitur: Austrina quæ sidera prospicit ora,
 Defluit ab alto veniens Saravalle Chientus:
 In dorso Macerata sedet, post bella Gothorum
 Edita, & ex priscis Recina generata ruinis.
 Hic habitans, aliquando sui crudelia fratris
 Funera, qui in gladios, & in arma hostili

casu

Inciderat, cum rescisset, prece Numina flexit,
 Ne stygiis raperetur aquis, ne aeterna subiret
 Supplicia, infernos neu transferretur ad amnes.
 Irremeabilibus numquam rediturus ab oris,
 Addidit & precibus jejunia longa, gravesq;
 Excubias, & ter decies revocavit ad aras
 Orgia, Lucifero cum lux albesceret orto.
 Ecce per obscura metuenda silentia noctis,
 Dum genibus staret fixis in marmore ad aras
 Vox audita: Tuis precibus germane revertor
 Liber ab inferni tenebris horrentibus Orci,
 Iam mihi crudeles furia cadentia vincla
 Intulerant, totusq; mihi insultabat Avernis,
 Et sine spe damnatus eram Phlegethontis ab-

undam,

Cum subito effulsit clarum per concava lumen
 Tartara, & hac lata voce insonuere lacuna.
 Tartarei Manes vestras attollite portas,
 Nunc rogat à stygio duci Nicolaus Averno.

Ex

Exemplò tremuere omnes furiale ministri
 Vulgus, & attoniti piceis latuere sub antris:
 Non aliter, quam cum simili clamore coactus
 Reddere Trajanum, Pluto ima in tartara fu-
 git.

Ast ego per latebras, illo duce lumine, olentes
 Ducor, & à regnis Orci squalentibus ad sum.
 Hac ea vox. Sed cum falli Nicolaus ab umbris
 Crederet infernis, quibus est assumere formas
 Mos varias, multiq; bonas deludere mentes
 Artibus; iste timor fraternæ innotuit umbræ,
 Atque ait: Ipse tuus, fraudem desiste vereri,
 Frater ego sum, frater ait, latare, diuq;
 Est memor germanæ meam curare salutem.
 Nondum adeo superos, restat mihi pœna luenda.

Edita ab excelsis penetralibus Apennini
 Labitur in pontum Firmi sub mœnibus altis
 Tignia, & ad ripas ejus celeberrima quondam
 Nominis urbs istius erat, volventibus annis
 Diruta: sed templum superest, cui pinguia sub-
 sunt

Pascua, lanigeriq; greges, opulentaq; rura.
 His opibus sancti quidam de sanguine Patris
 Nicoles præfectus erat, qui sapius orsus
 Ad se sobrinum blandis inflectere verbis,
 Et vitam damnare inopem, quod lenta sequatur
 Otia, quod gradiens aliena per ostia quarat
 Auxilium precibus, quod erat sudore parandum

Cor-

Corporis, aut animi: nam sic, ubi condidit orbem,
Dicitur antiquos Deus instituisse parentes.

Quippe mali Manes, studium quibus aucepit
instar

Quarere quam vexent, adigantq; in retia pro-
dam,

Has illi insidias, hac bella occulta ferebant.

Hinc animi incertus, dum secum multa voluta

Consilia, & dubio curarum fluctuat aestu

Non secus ac nubes, quae pendet in aëre venis

Adversis impulsæ, modò hac, modò flectitur
illac:

Ecce chorus Superum niveis in vestibus adem

Subgreditur, stipatq; virum, cura (q; loquendo

Dissipat instabiles, mentemq; redarguit egram

Ancipitesq; animos & corda labantia firmat.

Insuper adjiciunt: Quo vis vestigia ferret

Terra Tolentinas tibi finis, & ultima sedes.

Dixit, & exilem chorus est resolutus in auram

Temporis ex illo puncto retinere beatam

Certus pauperiem, comites sua sepe monebat

Ossa Tolentino sese debere: supremam

Illic se vita partem, tumultumq; habiturum.

Pertransire nefas opus admirabile nullis

Auditum sacris, usque ad labentia mundi

Mœnia, cum totam terrarum incendia molem

Vltima corripient, longos memorabile in annos

Æger erat, febris lassos emunxerat artus,

Atque

Atque sepulcralis pallor confecerat ora
Hispidam: dixisses, si non spirasset anhelum
Guttur paulisper, gelidum sine mente cadaver.
Vis ea, qua in venis salit, & qua in pectore laevo
Palpitat, ut lampas jam jam moritura, vigo-
rem

Perdiderat, motuq; abiens trepidabat inerti.
Vivificas adhibere dapes, medicina jubebat,
Pabulaq; exilem reparare potentia vitam.

Ergo coturnices, ut mandat Apicius, assas
Attulit impigri manus officiosa ministri.

Ille autem solitus semper frenare palatum,
Ac genium fraudare, cibus contentus inemtis,
Horruit has epulas, & detestanda putavit
Prandia: mos longis sic illum affecerat annis.

Accedunt praecepta Patris, cogentia vesci
Pinguibus, oppressa tanto in discrimine vita.

Quid faciat nescit: mens agra, quid eligat ho-
rum,

Cogitat. hinc angit sancti reverentia Patris:

Hinc pia suscepti premit observantia voti.

Angustatur, uti quoties Symplegades inter

Navita transibat, tum cum concurrere ventis

Flantibus impulse, naveq; arctare solebant.

Sed Deus impactum Syrtem miseratus in istam

Solvit, & ex altis traxit praecordia curis.

Nam pluit in volucres plumas, animamque re-
pentè

Resti-

Restituit; mox illa alas movère recentes,
Et simul excusso salièrè per aëra disco.

Quà via visa, volant, speculisque ferunt
apertis

Aërium per iter. Pater, & quæ plurima fratrum
Turba aderat, tuiti grandis miracula casus,
Obstupuère, oculis non conniventibus, ore
Attonito, voce amissâ, manibusq; supinis.
Hac igitur tantâ moti novitate volucrum,
Multimodis sancti Patres sermonibus illam
Consumpsère diem: memorant portenta paratam,
tum,

Vt quæ Niligenis Moses ostenderat olim,
Cum novus arenti factus de vimine serpens
Prodiit, & subito latis ostenta magorum
Faucibus invasit, grandeq; absorbit hydra
Et, cum purpureo maduerunt omnia nimbo
Gramina, & è puteis emanavère cruenti,
Infandum, latices: cum tres sine lumine Sole
Ire dies vidit tellus Ægyptia, quando
Omnia rura Deus dedit erodenda locustis,
Et, cum tetra domos omnes examina musca
Aëraq; infesto perturbavère volatu:

Cumq; super viso nuper certamina casu
Orta forent, quo vita modo revocata volucrum
Tam subito: num fortè avium post fata
perfit

Spiritus, in veteres qui sit revocabilis artus.

*Præses ad adstantum cuneum sic protinus orsus,
Sunt qui crediderint animas pecudumq̄ homi-
numq̄*

*Nil differre, simulq̄ mori cum corpore : quidam
Esse immortales omnes, & corpore solum
Dissimiles : nostras autem, quia corpora nactæ
Optima sint, fungi officiis melioribus ajunt.
Ast alias membris contrâ nitentibus ire
In pecudum mores : minus has, vehementius
illas,*

*Vt variis natura modis intrinseca finxit
Instrumenta animæ, fieriq̄ animantia muta.
Propterea veterem rediisse in corpora credunt
Vitam avium, sua rursum animis in membra
reversis.*

*Sed ne multa mover frustra, ne tempora perdã,
Quando cadit jam sera dies & sidera surgunt,
Ista senis Samii, Calabros qui dicitur olim
Incoluisse lares, & magni nominis artes
Invenisse novas, deliramenta videntur,
Vana, indigna quibus prudens accomodet au-
res.*

*Sanctior est igitur nostrum sententia Patrum,
Qui differre putant animas ut corpora: nostras
Esse immortales, alias occumbere fato.*

*Hac autem volucrum fecit miracula magnus
Ille opifex, cui rerum omnis natura ministra est:
Qui vitas habet in manibus veteresq̄, novaq̄;
Qui*

Qui reparare potest fracta, & nova condere
membra.

Ista suos docuit Praeses grandævus alumnos.
Convalluit tandem: sed cū nil pendere
corpus

Fervida mens assueta foret: cū parere incipere
Nesciret genio seris jam frigidus annis,
Tempore post parvo rursū procumbit, & acri
Labitur in morbum, toto sc̄q̄ affligitur artus.
Mens invicta manet: cupit ad delubra recurrere
Fert egrē, gemit, & lacrymat, quōd strata cubilia
Membra vetent pietatis opus: sua namq̄ solent
Prandia partiri in miseros, turbamq̄ famelicis
Clām promo-condo superanti pascere pane.
Hoc animadvertens penoris cui cura, ferentem
Triticæ aliquando dapēs deprendere lecto
Tempore constituit. tum candida bruma

Alpes

Hibernabat; humus sterili sub frigore lenta
Otia ducebat pigrum pertusa Decembrem.
Occurrens igitur, gremio quid ferret onusto,
Postulat; ille rosas (spiravit in illius ora
Hac responsa Deus) dixit se ferre recentes,
Et gremium solvens, roseos, mirabile! flores,
Quales ferre solent Pestana rosaria, cū venisset
Provocat ad carmen volucres, ad gramina car-

pos,

Protulit: extemplo diffusus in aëra nidor

Naribus applausit, sacriq; oluere penates.
 Hoc opus, hoc ingens studium pietatis honore
 Duxit honestandum tali Deus arbiter equus.
 Praeses id admirans, homini praecepit apertum
 Esse penus, pascendi inopes permissa potestas.

Tum Regina decem nutu qua temperat orbis
 Inmixto utroque polo, clementia cuius
 Fine caret, magno pressam languore senectam
 Despiciens, illo, quo spem facit omnibus, ore
 Descendit celebri Divum stipante catervâ.
 Hic erat Hipponis Pastor, primordia gentis
 Qui tulit istius Pater Augustinus, Olympo
 Tantis apud Superos, quanta inter sidera Luna,
 Et juvenem mater qua deploravit alumnium
 Tot lacrymis, verita aeternos ne incurreret ignes.
 His comitata senis thalamos adit, ac tenebrosa
 Noctis inane chaos praelato illuminat igne.
 Agmina ut agnovit senior caelestia, morbo
 Proslit evicto, membris dominata repente
 Invalidis mens est, ut proxima numina sensit.
 Verum Reginae imperio se in strata recepit
 Risus, & ipsa virum sic est affata jacentem.
 Care senex, quid te tantis mœroribus angis,
 Postquam lasciva cecidit calor ille juvena,
 Et senio frigente Venus sedata quievit?
 Dandum aliquid genio: licet indulgere parum
 per
 Somno, epulis, laxanda auro sic lora senili,

Vt primæva ætas gravibus frenanda lupatis
 Femina qua vestris laribus vicina, calenti
 Triticeam furno Cererem tractura, canistrum
 Fert humero; panē (nec sit mora) mitte ministri
 Qui ferat, & sacrata super dic verba: subici
 Vescere: confestim pulso sanabere morbo,
 Quem tua tartarei misere in viscera Mænarum
 Sic potes insidias, sic vim depellere Averni.
 Dixit & integram sic est largita salutem.
 Hunc post fata senis morem tenuere nepotes:
 Nam simili ritu Cererem sacrare quot annis
 Et plebi donare solent, cum sancta reverso
 Natali sunt festa die: medicamine tali
 Morborum genus omne fugant: sic Dæmones
 arcent:

Sic steriles curant uteros, serpentina sanant
 Vlcera, restitunt oculos: sic fulmina pellunt,
 Aërias tempestates, irataque sedant
 Æquora, deprensos servant à turbine nautas,
 Ceteraque humana cohibent incommoda vitæ.
 Functus erat morbis, atque ad sua prima
 versus

Acta senex, quando Lemures coière superbi
 In campos, ubi sub vastis prostrata ruinis
 Vrbs antiqua jacet, fuerat cui Salvia nomen.
 Magna theatrorum superant vestigia, moles
 Marmoreæ, quas exedit cariota vetustas.
 Arma Tolentini, tenuit qua Salvia quondam

Nunc retinent cives, agroq; fruuntur, & urbe.

Huc duce Mercurio, Iove praesidet tota coacta est

Conjurata cohors Larium: mox Iupiter orsus.

Quamquam nostra gravem tulerint antiqua
ruinam

Regna, tamen superant comites; coalescit in
horas

Imperium magis, atque magis: res publica
Christi

Labitur in nihilum, sensimq; extinguitur ar-
dens

Illa fides, primis qua nos exterruit annis.

Et quamquam possit gens religiosa videri

Progenies Christi, quia sacra volumina vol-
vunt,

Nil tamen hac nobis à religione timendum est.

Ore Deum, non corde ferunt: de turribus altis

Æra sonant Christo: ventosa tonitrua nobis

De nebulis, caloq; tonant. Meminisse potestis,

Christigenum quoties puppes submersimus alto;

Grandine frugiferos quoties delevimus agros,

Peste greges, nemora & silvas Aquilone coman-
tes,

Bella quot orditi fuimus, quot grandia regna

Abstulimus Christo, dedimusq; Scythiisq; Ara-
bisque.

Si dicas, templa ædificant, pinnacula calo

Educunt: fateor. quo se sublimibus illis

Nobi-

Nobilitant tectis, niti probitate solebant:
 Immodicâ verò nunc ambitione feruntur,
 Ac livore, odiis nunc immortalibus ardent,
 Dant Baccho Veneriq; operam, Roma ipsa le
 panar

Reddita, femineo Petri domus oblitâ luxu
 Ad stygios olet usque lares, incestat Olympum
 Nidore hoc, facta est toto execrabilis orbe.

Fidite consortes regni: sperate reverti
 In decus antiquum: major penuria Christum

Quotidie premit in terris, minor exit in horum

Ille habet Europam: nobis est Africa, nobis

Qua longè lateq; patent Asiatica regna.

Ille habet arduas faculas, altaria, fumos:

Nos animas, qui templa ejus majora gubernant

Qui insipidis ejus sacris vescuntur, eduntq;

Azyma liba, nihil Christum, nil orgia pendunt

Mortales animas credunt, Pluonia rident

Regna, nec expectant ullam post fata Megarâ

Dic animadvertat Petrus, qui janitor Aula

Dicitur illius, quot per sua limina gressum,

Quot per nostra ferant animas: fortasse pudet

Proventus exilis eum. latissima nobis

Horrea, & in grandes messis consurgit aceruus

Nec solum de plebe homines collegimus, intrant

Nostra Sacerdotes, & qui sublimia mitrant

Tempora, primates orbis, gemmata ferentes

Ornamenta, murus auro, argentoq; corusca,

Atq;

Atque senis Priami venam irritare potentes,
Nostra inquam portis in regna patentibus in-
trant.

Si quos Christus habet, si quos in retia mittit,
Sunt imâ de face hominum, de plebe profunda:

Qualis hic insanus, qui tot labentibus annis
Nos risit, nec cessat adhuc: caelestia tecta
Ambit, & in nostras sibi jus quoddam arrogat
umbras

Mentis inops. Vulcane veni, mandata capeffe.
Nostra hodie: tu namque Lares regis atque gu-
bernas,

Qui cacis habitant specubus, sub montibus al-
tis;

At nos aërios: nostri versutiâ, & astu
Decertare solent; tua plebs vi, robore, & armis.

Attriti longo nostri certamine cessant:

Fessa Venus, victa est Pallas, Cyllenius artes

Arguit invalidas: nemo est qui in retia phocam

Hanc adigat: bos hac comites fugat Indica
nostros.

Ultima spes in te est, caussam hanc Vulcane ani-
mosus

Suscipe: si tantus labor est, evertere totum,

Vi nequeas, afflige solo; fac verberare multo

Clauicet, atque tuos gressus imitetur eundo.

Hac saltem in monstro hoc nostri monumenta
relinque:

H

Clau-

Claudicet, & Divos non experiatur inertes.
 Hanc operam largire Iovi: te semper in omnia
 Magnificum Divos omnis reminiscitur atas.
 Tu mihi formasti flammam in fulmina semper,
 Et facis ut metuar: tua dextera condidit arma,
 Quae dedit Aeneas mater, quae mater Achilli:
 Hoc opus adstanti Divum largire corona.
 Iupiter hac: opus aggreditur Vulcanus iniquum
 Strenue, & assumis triginta infamibus vir-
 bris,
 Quae solita in tenebris caecae habitare cavernae
 Advolat in thalamum senis, & delubra per-
 grat,
 Exploratq; domos, instar latronis opaco
 Tempore consueti nocturna instare rapina.
 Tum pater angusto duo testamenta sacello
 Percurrens, sanata modis Thobiana legebat
 Lumina mirificis, & versabatur Olympo,
 Missus in excessum mentis. stomachatus am-
 Mulciber has curas (sic ipse ferebat) & iram
 Percitus ardenti concussum verberare multo
 Sternit humi, crudoq; fremens sermone minatur
 Se fore perpetuo exitio, nulla sq; daturum
 Ad requiem pausas, pugnamq; indicit atrocem
 Ille autem, sese Lemures nil pendere Christo
 Auspice respondit, nec formidare Satanum
 Insidias: illos potius debere Tonantem
 Formidare, manū cuius tremit omnis Avernus.

Transferat jam nona dies, & vespera calo
 Cœperat ardentis stellas aperire sereno.
 Ad solium se vertit opus, meditatur honores
 Atque potestatem Superum, qui sidera certis
 Æternum ordinibus faciunt insurgere ab ortu,
 Tendere ad occasum, versoq; occumbere mundo:
 Vnde oritur nox atque dies: qui ingentia norunt
 Corpora nunc ultra Æthiopes deflectere ad Au-
 strum,
 Nunc Boream versus Rhyphaum attollere ad axem:
 Vnde resultat hyems, æstas, autumnus, & ipsum
 Ver geniale, novis quod det primordia rebus,
 Atque breves longiq; dies, & tempora frugum.
 Hac meditans secum voces prorupit in istas.
 O infelices Larvas, quas muneris hujus
 Reddidit expertes veteris petulantia fastus!
 Nec dum finierat. Summo de culmine lapsi
 Ecce Lares adsunt, & misso in lumina saxo
 Lampada cōfringunt. simulant animalia voce:
 Audires ululare lupos, rugire leones,
 Clamosas grunnire sues, certare canendo
 Tectivagos feles, ductâ de naribus aurâ
 Ringere mordaces catulos. per culmina motis
 Imbricibus cursant, saliant; ruitura videntur
 Tecta: Lares agitat vesania tanta protervos.
 Constet ut ex minimis Larvarum insania rebus
 Maxima, ridiculum facinus subjungere fas est.
 Vt sarciret acu tunicas, in frustra resolvit

Plurima, deposito veniens ad humillima fastu
 Munia: Vulcanus proles Innonia tentans
 Irritare senem, flavamq; accendere bilem,
 Surripuit partem, bibulaq; abscondit arenâ.
 Sollicitus dum frustra senex ablata requirit,
 Secum ait; Ille mihi studet hoc imponere furti,
 Ille inquam, cuius spurcum pudet edere nomen.
 Audiit hæc tenui latitans Vulcanus in aurâ,
 Atque ait indignans; Fateor, furti istius auctor
 Ipse ego: priscorum tibi me collegia Divum
 Præsecere: dies in sollicitudine, noctes
 In mœrore trahes, & ero tibi malleus atrox.
 Tu tibi malleus es, senior respondit, & istis
 Ictibus æterni semper cruciabere luctus:
 Ast ego Calitibus fidens, molimina vincam
 Hæc tua, & evadam Lemurum scelus omni
 tuorum.

Sic pater. Impatiens ira Vulcanus in auram
 Transit, & indignans montes discedit in vates,
 Quos habitare specu piceo fert fama Sibyllam.
 Moverunt patribus dubiâ hæc spectacula mentes,
 Quæ potior natura foret, Lariùmne, hominior
 ne?

Nam si tanta malos vexat dementia Manes,
 Quanta nec humanas mentes; quid credimus
 ergo

Natura melioris eos? sine corpore forsitan
 Esse Lares dices; nos autem noxia membra

Ferre: sed & nostra vivunt sine corpore mentes,
Nec tamen aequales Laribus concedimus illas.

Si dicas prestare oculis, & sensibus illos,
Ac motu membrorum agili, rapidoq; volatu:
Sic quoq; præcellunt volucres, Hyrcanaq; tigris:
Sic aquile, vulturq; rapax, & odora canum vis:
Nec tamen has pecudes nobis prestare faten-
dum est.

Quod si morte carent, etiã cum corpore juncta
Morte carent anima: quod si, quia plurima no-
runt,

Vis illos præferre homini sapientiã & astu:
Id conferre potest longa experientia vita,
Quã Lemures pollent, ut qui sine funere vi-
vunt.

Ingeniis etiam nostris, hac caussa parentes
Antiquos sapere, & vires cognoscere frugum
Fecit, & ex victu potuisse arcere salubri
Canitiem, longumq; dies producere in ævum.

Nos autem prestamus eo, quod sancta veremur
Numina, quæ Lemures, tanta est insania, taxãt.

Quod cali speramus opes, & Olympica tecta,
Quæ nequãt sperare Lares: quod vertimur ipsi

In melius, postquam nos inconcessã libido
Legitimo de calle gradum deflectere fecit:

Illi autem sine fine jacent in sorde sepulti
Perpetuã, nec pacto ullo resipiscere possunt.

Quarebant tali patres indagine verum.

Cum subito Primas litem hoc sermone diremit:
Omnia, per varias species quæ sparsa vagantur,
In Laribus conjuncta manent, & plurima red-
dunt

Excellens unita genus. Quod numina taxent,
Quod jaceant in sorde, facit non indiga sen-
sus

Vt pecudum natura rudis, sed iniqua volun-
tas,

Ac vetus improbitas, & inextricabilis ille,
Qui meruit tantæ noctem caliginis, error.
Finis hic: hæc motam clausit sententia litem.

Est aliud dignum scitu, mirabile visu,
Quod transire nefas: quoties regionibus illis
Ingruit ulla lues devastatura colonos,
Vt bellum, vel dura fames, vel pestifer annus,
Qui modò convulsi sunt à thorace lacerti
Antè monent, cladi sçq; ferunt ostenta futura:
Nam toties sudare solent, imbremq; cruentum
Fundere. Sic sanctus, quacumque pericula fati-
est

Declinare, pater patriis depellit ab oris
Continuo: verum quod inevitabile telum est
Nuntiat, ut sevam minuat prudentia sortem.

LIBER TERTIVS.

IN sublime apicem nox intempesta levabat
 Aequali occasum fugiens discrimine & or-
 tum:

Ecce senex properanter adest ad limina templi
 Erectis in calum animis, & in atria Divum.
 Nec longè Vulcanus abest: sed idonea nactus
 Tempora dat signum famulis, & sibilat acri
 Voce sonans, pugnamq; ciens: illi agmine facto
 Assiliunt alis pernicibus, atque seniles
 Allidunt telluri artus: ille impiger, etas
 Quantum longa sinit, sordentia pulvere multo
 Membra levat: rursùm Lemures majore tu-
 multu

Corripiunt hominem invalidum, pulsanque,
 trahuntq;
 More canum, quoties damam rapuere fugacem.
 Ille animi compos submisso verbera tergo
 Sustinet, ac tacitus recolit crudelia Christi
 Vulnera, & Antonî plagas, indignaq; Paulli
 Flagra, catenati crepitantia vincula Petri,
 Et tormenta anime, qua sustinuere potentes.
 Assurgit rursùm in plantas, atque increpat altè
 Voce Lares: audita domum vox illa per omnem,
 Auditi strepitus, dum fit concursus ab altis

Ædibus in templum. plebes Vulcania rursum
 Sublatum à tellure senem durissima jactat
 Inter saxa minax, & cornibus ingruit uncis,
 Naribus exspirant ignes, atque ore favillas:
 Sicut in Æneis solet exspirare caminis
 Igneo ad incidem sudans ardore Pyracmon.
 Iam comites adsunt, inopem que in tecta repor-

tant,

Atque manus adhibent medicas, liventia olivo
 Terga limunt, verbiq; patrem solantur amicis.
 Ille ubi convaleuit paulum, licet in validum cru-
 Claudicet, arrepto redit in delubra bacillo,
 Iam senio, & jugi Lemurum certamine fra-
 ctus.

Venerat extremos vitæ mortalis ad annos,
 Multaq; quotidie mortis præfagia, multa
 Ac miranda Deus fama laudiq; futura
 Signa dabat, quæ corde pater defixerat alto.
 Sapius in somnis astrum, flammamq; comantem
 A patria tellure sua transire videbat
 Usque Tolentinum, sacramq; accedere ad aram,
 Ipse ubi consuèrat summo libare Tonanti
 Assidue, & manibus superos orare supinis.
 Lumen idem vigilanti etiam seseq; ferenti
 Ad templum toto radians apparuit anno:
 Præcedebat enim sancti vestigia patris,
 Ac sidens altare super, quasi maxima lampas,
 Mobilibus flammis plures ardebat in horas.

Sapè

Sapè quoque in somnis obversabatur imago
Turbarum undatim venientum, & dona ferentium

Ad delubra, suo quæ sunt modò clara sepulcro:
Votaq; cernebat toto suspensa sacello.

Omnia quæ solitus fido recitare sodali,
Esse verebatur Lemurum figmenta, volentum
Talibus illecebris captam deludere mentem.

Sic ut ob id, quod sapè patrem vidisse relatum
est,

Pontifici visum Eugenio, qui rettulit illum
Divorum in numerum, flammâ signanda ca-
manti

Pectora, mirifici casus memorabile signum.

Per totum semestre polo cum Lucifer exit,

Primaq; per tacitas exendit lumina terras,

Sine obitum, summo cantus audire solebat

Æthere, & erectis vigil ad melos auribus, il-
lud

Stabat, ad Eoi solis jubar usque reversum,

Tantaq; cum dulci stillabant gaudia cantu,

Vt grave membrorum, quæ dilabuntur in horas,

Fastidiret onus, cuperetq; evadere vite

Tædia mortalis, finemq; imponere longo

Exsilio, tandemq; epulis accumbere Divum.

Ultima sub vite fugientis tempora summum

Præfectum alloquitur, perque omnia numina:
supplet

Obtestatur, eo in tumultum post fata peracta
Componi sua membra loco, quem ostendebat
astrum.

Esse id iudicium Superum, sic velle Tonantem
Dixit; & ex illo nunquam removenda sacella
Fatidico monuit morti jam proximus ore.
Prætereo (quia multarum me copia rerum
Vincit) ut invenit latices, & idonea fonti
Seu puteo loca, quæ nulla ars invenerat antè;
Viq; salutare fecit, quas repperit, undas.
Nam medicamen habent, & adhuc potantur
ab agris.

Vt prece sustinuit templum, terramq; ruentem,
Cum patet scrobs alta gravem fecisset hiatus,
Et movisset humum, quæ fundamenta ferebat:
Vt prece restituit lychnum, quem Mulciber alis
Fregerat assumtis, aquila sub imagine totas
Pervolitans ades, sanctiq; habitacula patris.
Vt tenuem victum miseratus, crescere fecit
Pauperis annonam vidua, frumenta q; sacco
Multa gravi; verbis ut tot curaverit agros,
Quot numerare labor. nobis dicenda super-
sunt

Funera, & innocua venerabilis exitus umbra.
Venerat extremam vita securus ad horam
Exiguo languore jacens: fuit ipsa senectus
Morbus, & exhaustis ætas jam frigida mæbris
Præcipit acciri comites, quæ nomina Fratrum

Fecit amor, dulciq; ligans concordia nexu.
 Et sic fatus; Ave fratrum dilecta meorum
 Concio, praesertim tu mi sanctissime Praeses:
 Viximus, ut nostis, totos concorditer annos,
 Et breve concessi tempus decurrimus ævi
 Vnanimis: hujus Christo, qui muneris auctor,
 Solvimus immensas aeterna in sacula grates.
 Advenit mihi summa dies, consortia cogor
 Linquere vestra, suum pietas divina repescit
 Deposita, nobis opus est astare Tonantis
 Ante thronum, vocemq; ejus perferre tremen-
 dam,
 Qua calo, & terris auditur, & aequore, & Orco:
 Vestrarum mihi ferte precum suffragia fratres,
 Et memores estote mei: si forsitan umquam,
 Vt fieri in vitâ solet, imprudentia lasit
 Vos mea, fraterno veniam impertite dolori:
 Et date, quæ Stygios mihi sint munamina contra
 Larvarum incursum, solito mysteria ritu
 Sacrosancta, nihil trepidans audebit acerbos
 Mens istis protecta armis transire per hostes,
 Qui nostrum remorantur iter, qui retia tendunt
 Semper, & objectant quæcumq; repagula possunt.
 Sic senior: stentes illi mandata capeffunt
 Ocyus, & sacra veniunt in veste ministri
 Lumine præmissis bini, pæana canentes.
 Vt chorus expleto stetit ante cubilia cantu,
 Et novit venisse Deum: surrexit aperto

Vertice, & incumbens genibus sic ora resolvit.
 O sacrum, quod scire nefas, quod cogimur omnes
 Credere: sola fides etenim mortalia corda
 Degustare facit, qua sit tua maxima virtus.
 O miro divina modo persona figuris
 Invelata novis, & in hac abscondita formâ
 Visibili, Deitas homini conjuncta sub isto
 Orbe brevi: quam nec calum, quod sustinet
 astra,
 Circuit: ô magno major substantia mundo!
 O rerum divine opifex! quem terra, fretum-
 que,
 Quem Titan, quem Luna suum, quem stellifer
 axis
 Prædicat auctorem: qui cum domineris Olym-
 po,
 Factus es in terris, dictu mirabile! pauper.
 Te nostri te fecit amor tentare labores,
 Tædia, & ærummas hominum, tormenta, ne-
 cemque,
 Infamem crudamq; necem: tu sanguino lento
 Funere dignatus nostra succurrere sorti.
 Hic te tantus amor talem, si dicere fas est,
 Quid deceat Regem non est advertere passus.
 Tu Deus es, te sceptrâ decent, insignia tanti
 Imperii: sed tu ratus, es regalius esse
 Subiectos curare, tuis succurrere: regni
 Signa, quibus nostri reges utuntur, & arma.

Negli-

Negligis, & pietas visa est insigne superbum.
Tum quoque cum domitâ velles ad sidera
morte

Tendere, ne tua gens penitus te orbata ma-
neret

(Sic miranda fuit pietas tua) tradita virtus
Est homini, quâ te in terras deducat Olympo.

Sic dignaris adhuc hominum succedere te-
ctis,

Teq; ipsum nostris epulandum apponere mensis.

Ergo ades ô sancta quondam sanctissime Mar-
tha

Hospes, & his membris animi s'que illabere no-
stris.

Sic ait, & misso sacrum sermone recepit.

Cuncta ministeriis ubi sunt solemnibus acta,

Ferte, ait, huc Christi, precor, huc victricia
ferte

Signa, quibus Stygios Manes, & Tartara
vicit.

Cruce erat eximii cultus, argentea vera

Theca crucis, partes cuius concluderat olim

Ipse laborato magnâ ambitione metallo.

Vidit ut allatam, calcem complexus in ulnus

Traxit, & ad moto lacrymans ita rettulit ore.

O lignum, antiqui quod prædicere parentes:

Vnde orta est humana salus, cui tangere Chri-
stum,

Cui perferre Deum licuit, quod sanguine sacro,
 Cui Deitas unita fuit, Regnator Olympi
 Lavit, & aeterno patiens affectu honore.
 Tu comes ejus eras, quando referavit Acon-
 num

Et nostros eduxit avos: cum pervia tandem
 Fecit clausa prius nobis mortalibus astra.
 Te trepidant Erebi Manes: te totus adorat
 Orbis: ad imperium duce te sanctissima ve-
 nit

Progenies Helena: Romam tua fecit imago
 Ad Christi transire jugum, qua sub Iovis
 quondam

Vixerat, & Laribus longo serviverat aeo.
 Supplicium miserorum olim, modo nobile si-
 gnum

Imperii, Regum & populorum insigne super-
 bum.

O felix & fausta dies, quae protulit illud
 Germen humus: tu nata simul cum matre
 Tonantis,

Tu succedis ei, tu sanguinis illius heres.
 Sic fatus, lacrymis intonsa rigantibus ora.
 Interea dum sollicito turba anxia fratrum
 Itaque rediitque gradu, & suprema proximus hora
 In thalamo currit solus Nicolaus agonem
 Fortiter, ecce sonat vox exaudita per omnem
 Lata domum: qualem reddit qui jubilat ore.

Nec loquitur. Tum magna Parens cum prole,
Paterq;

Augustinus ei sese ostendere, vocantes

Ad superos caelestem animam terrena perosam.

Sic paullo mox ipse pater confessus amœnis

Subridens oculis, & mente arcana volutans

Quæ audierat, quò toto animus se ardore fere-
bat.

Latitæ impatiens igitur properanter adesse,

Qui sacros canerent hymnos, mandavit, & in-
ter

Esallentes divina choros modulamina leto

Mens abiit vultu, Divisq; adjuncta recessit.

Nil opus est nobis ejus portenta referre

Morborum circa omne genus, circum aëra, cir-
cum

Fortunas, & fata hominum contraria, circum

Æquora: nam Divinum nemo est, qui pluribus
umquam

Claruerit signis à tempestate recentum

Christigenum, fidei qui fundamenta fuerunt,

Tempus ad hoc; nec habent ejus miracula fi-
nem.

Affidue fluit hæc virtus uberrima, tamquam

Fontis inexhausti veniens de gurgite flumen.

Sunt qui tercentum referant ostenta relatu

Digna legi: sed nulla potest vigilantia in unos

Contrahere annales, totum quæ facta per orbem

Hæcte-

Hactenus: incertum est, & inexplorabile, quamquam

Insudare velis, totoq; assurgere nixu.

Quodque magis miror: nam que hæc res ardua plusquam

Conari natura queat, mortalia plusquam

Corda hominum sperare ausint, nisi cognita virtus

Spem faceret: rerum annales post fata recessus

Tot memorant animas rursùm in sua corpora facta

Iam tumulo, cum jam inciperet procedere pompa

Funeris, ut dici possit præfectus Averno,

Et solo Manes nutu revocare sepultos,

Atque tribus leges quas vult imponere Patris.

Hinc dubitant qui scire volunt mysteria Divinum,

An Deus infundat rebus vim calidius, unde

Conari hæc ostenta queant: an protinus ipsæ

Vi sibi servatâ faciat, quæcunque videntur

Humanis miranda oculis, & surgere Manes,

Extemplo sanari ægros, considerare fluctus,

Atque procellarum ventos, lapidosaq; solvi

Nubila, ab obsessis Lemures excedere membris.

Sed labor affluxit divina arcana volentium

Rimari, & studium in ventos evanuit audax.

Nam qua scire vetat Deus, explorare nefandum
est.

At quia reliquia (nam quod post fata relictum
est,

Reliquiis nostri nomen posuere) nec omnes,
Nec semper curare solent: extrinseca virtus
Forsitan est, labi à solo consueta Tonante.

His ita decursis pro Religione, supersunt
Arma, quibus calum soboles Matricia tangit.
Quippe, velut celebrant Romam, populosque
Latinos

Scipiadum, & gentis Fabia mavortia facta:
Sic huius splendor generis Picentia regna
Irradians leuat è tenebris, & in aethera tollit.
Orta Tolentini domus hac praclara tetendit
Latiùs illustrem longinqua per oppida famam,
Atque per ora virum volitans penetravit Iberos,
Ivit ad Euphratem, Boream peragravit & Au-
strum.

Longa patrum series, usq; in prisca illa recedens
Saecula vetustatis, cuius vestigia nusquam
Iam superant, prima abscondit primordia gen-
tis.

Vivebat stirps illa prius, quam gloria tantum
Spargeret ista recens lumē: ceu tempore brumae,
Cum deservit hyems, sine fronde & floribus
arbor

Vivit, & exspectat tepidi bona tempora veris.

Non

Non clarebat adhuc : erat in radicibus omnis,
 Quae tulit egregias, postquam labentia calo
 Sacula venerunt, fruges, abscondita virtus.
 Primus in hac Heroum acie Nicolaus in an-
 ram

Venit, agens secum Martem, metuendaque
 Martis

Instrumenta, tubas, & tympana, quadrop-
 dumque

Arma, quibus frontem, lumbos, & pectora cin-
 gunt.

Scuta etiam, longasque sudas, tentoria, curru,
 Et tormenta gravem muris latura ruina.

Nec solum sortitus erat consortia Martis,

Qui solet ardentem nimis in certamina ferre

Sed Pallas consueta gradu procedere lento,

Ac frenare animos, & jungere viribus artem,

Semper erat conjuncta viro, cum bella gerer-
 bat.

Imperio primum Romanae praeclitus aula

Magna sub Eugenio gessisse negotia fertur.

Nam magno tunc are merens genus omne La-
 tinum

Implicuit gravibus bellis, quasi Romulus ab-
 ter

Otia detestans, rigidiisque exercuit armis.

Roma sub hoc sibi visa genus spectare Cethe-
 rum,

*Torquatium, & Decios, & vi sublata Camil-
lum*

*Signa reportantem, Curiosque, & Larte super-
bum*

*Ac spoliis Cossium, Fabios, & magna Quiri-
tum*

*Nomina, qui in pugnam patriis pro legibus
abant.*

*Illi aded fuit ante oculos reverentia legum,
Et commune bonum, gemini que peritia Mar-
tis*

*Scilicet illius, paci qui antiquitus intra
Maenia, & illius bello qui praefuit extra.*

Sed neque tota viri potuit clarescere virtus,

Italiam bellis tunc involventibus omnem:

*Quippe ubi Mars regnat, neque fas, neque iura
loquuntur.*

*Tum Veneti contra Insubres, Insubria con-
tra*

*Tuscorum populos, asperrima bella gerebant,
Arva que belligero flagrabant omnia motu.*

*Tum Genus furor Alphonsum nova regna pe-
tentem*

*Contudit: ingentem meminit Cajeta tumul-
tum,*

*Qua classem ex alto concurrere vertice vidit:
Hispanum hinc, illinc Ligurem, salientibus
undis*

Cum

Cum fremeret magnis totum clangoribus
aquor.

Eugenium verò neque respirare sinebat
Tot casus fortuna ferens. Germanica regna
Concilium gentes ad Basiliensem vocabant,
Pontificemq; ipsum : quem seditiosa Columna
Factio correptis Romam exturbaverat armis.
Græcia Romanas longo qua tempore leges
Oderat, ad nostros cupiens accedere ritus
Tota aderat cum Rege suo, qui litora circum
Ægeum, Ioniumq; fretum diffusa tenebat.
Post Grajos venere Syri, gens proxima ponto
Sidonio, magis expositi Borealibus astris.
Venere Armenii ; tellus Aquilonia contra
Sidere sub cancro residens, Garamantas, &
ustos

Æthiopas, quos astra premunt antarctica, mi-
sit.

Has mirata fidem gentes occurrere in unam
Tot populos vidit, tantas Florentia lites
Audiit, & magnis regnorum interfuit actis.
Hunc Veneti, quibus est sollers in rebus ager-
dis

Ingenium, grave iudicium, prudentia, casus
Qua scopulo velut ex alto circumspicit omnes,
Militia fecere Ducem, summumq; Magi struunt
Continuò velut in celebrem productus arenam
Corda ferens generosa leo, qui fronte superba

Rege

Regaliq; supercilio considerat hostem,
 Colligit ingenii vires, se se excitat ipsum,
 Atque tot excelsis, quot habet sacer ille senatus
 Ardet respondere animus : res ardua & in-
 gens,

Cui possunt pauci esse pares : nam parva tueri,
 Et fines proferre, labor durissimus inter
 Tot Reges, qui rem Venetam circum undique
 claudunt.

Imminet à Borea Caesar Germanica secum
 Arma vehens, & Pannonii gens aspera bello.
 Gallus ab occasu, cui sunt latissima regna.
 Parthenopes autem Reges dominantur ab Au-
 stro,

Quæ tellus Hispana subest, Sardoaque, &
 Ætne

Insula, & Italia quidquid Diomedis ab oris
 Tenditur ad ripas rapidi procul usque Truenti.
 Quodque magis terrere potest, consinia tan-
 gunt

Hinc Otomanorum regum, qui litora Græca,
 Atq; Asiatica tenent; illinc Arabumq; Syrumq;
 Creta subest Turcorum oculis, maris ultima
 nostri

Insula : Sidoniis Cyprus contermina regnis,
 Qua Sultanus habet rex immanisuetus, &
 atrox,

Et populi nos illi omnes odere, Deumq;.

Cer-

Cerne quibus curis opus est, quo pectore, quam
Viribus: Alcides isto sub pondere, quamquam
Hesperidum nemus, Antaeum, regemque trifur-

mem

Contuderit, quamquam vastarit Pergamam, glo-

vam

Linqueret, & posito fessum se diceret arcu.

Cuncta tamen praesenti animo Nicolaus ad
guem

Maturavit, uti fors & natura poposcit

Temporis ac rerum. nunc praesentabat Achillem,

Nunc Fabium, Pyliumque, senem; sed jugiter An-

gum.

Transit ad Tuscos pro re mutare coactus

Consilium: nec enim possunt insistere semper

Nostra eadem, sic mos homini, vestigia plantae.

Tum velut in saltum Nemeae, silvamque, Molortia

Illa lues famosa leo, Lernamque, paludem

Hydra ferens longis septem cervicibus ora,

Rura Arno pratenta ferox intraverat anguis,

Qui vorat infantem nudum; timidaque per ardua

Ibat, & incessu sinuabat terga superbo.

Anguis erat dux Insubrum, Ligurumque, Philip-

pus,

Grandia mente agitans, & non contentus arvis

Imperio, Tuscos longam obsidione premebat.

Et similis valido, qui fortia robora querit,

Cum quibus obluens explorat cornua, tauri,

Vesti-

Vestigabat opus, nervos ubi tendere posset.
Tunc habuit Medicem trepidans Florentia Co-
smum,

Ere, clientelis, astu, ac sermone potentem;

Auspicio cujus populi utebantur Etrusci.

Hoc duce Romanis igitur Nicolaus ab armis

Solvitur extemplo, Tyrrhenaq; transit ad arma,

Atque init imperii consensu insignia magno.

Exsultant Lydorum animi, qui maxima quon-
dam

Regna ministrabant usq; ad Benacida gentem,

Vsq; ad Parthenopes agros, Campanaq; rura

Trans Tyberim, per Picentum montana, per Um-
bros,

Ante Fluentinam miles quàm conderet urbem

Sylla tuus, cui post factum Florentia nomen.

Continuò turmas equitum, peditumq; maniplos

Discutiens, posuit Tyrrhenas ordine gentes:

Nec secus adversos paucis congressibus hostes

Terruit, ac timidus anates, fulicaq; palustres

Exterrere solet, quoties Iovis armiger uncis

Vnguibus, & rostro stagnum circumvolat unco.

Vici, arces, castella, urbes jam mœnia pandunt:

Iam portis exire audent, errare per agros,

Et qui prada prius fuerant, pradantur, euntq;

Vltro laceffitum clausos in mœnibus hostes,

Et raptis passim exuviis sua damna rependunt.

Oppida communi dudum squalentia luētis

Ex-

Exsultant, hostemq; procul letantur abactum,
Sed fortuna viro toties blandita, repente
Induit invidiam: quia consummata videbat
Omnia, qua aeternam poterant producere lau-

dem,

Et quia se virtus tanto jaetabat honore,
Ergo infensa Duci, vultuq; irata maligno
Venit ad Insubres, & sic affata Philippum est.
Res tua apud Tuscos, qua jam vicina triumpho
Pridem erat, adventu Nicolai impulsa relabi
Coepit, & in nihilum tendit: ceu lampadis au-

dor

Mobilis emuncto sensim tabescit olivo.

Hic opus est Nicolao alio. si venerit, omnem
Ipsa operam tibi polliceor, fraudabitur hostis
Spe sua, & in casses virtus cadet irrita nostris.
Hic opus est Nicolao alio. nec plura locuta est.
At quid opus multis? quae fors Heroas ab an-

nis

Sustulit antiquis, hunc sustulit. Adspice qua-

lem

Turnus, & Aeneas, prolesq; Evandria Pallas,
Romulus, & frater, Marius, patrioque super-

bus

Imperio Caesar, qualem Pompejus, & audax
Hannibal interitum, qualem Telamonius au-

jax,

Pelidesq; tulit, qualem fortissimus Heros

Am-

Amphitryoniades, odio Iunonis & astu.

Sic perhibet genus omne hominum, sic omnia
clamant

Sacula, Fortuna gravis est odio saq̄ virtus.

Insidis igitur captus post mille triumphos

Claustrum in obscuro squalentem carcere vitam.

Hic dum vita comes (tam religioſa, piensq̄

Coraviro) Nicolai tibi delubra locavit

Magnifico sumptu: bis sex ubi sacra frequen-
tant

Insignes pietate viri, noctesq̄ diesq̄

Calituum Patri laudem modulantur ad aras.

Cum verò Eugenium portentosa audita move-
rent,

Ut patrem hunc Divum in sortem numerumq̄
referret,

Iſte, ut festa suo fierent celeberrima ritu,

Quinquaginta auri libras & quatuor huius

Centulit in sumptibus operis, regalia dona.

Hac anima in calum dos est satis ampla reverse.

Stipes hic extenta faciens umbracula fronde,

Quanta solet quercus longis altissima ramis,

Arui, & moriens tanta cum laude reliquit

Progeniem trinam: quarum quæ maxima natu

Christophorus, Venetis patri successit in armis.

Hic qualis, quantumsq̄ foret, si cernere tentas,

Ipsum cerne patrem: non degeneravit ab illo,

Ille idem vel major erat: monumenta supersunt

Plurima : nec titulis opus hunc ornare pan-
nis.

Nec micat ut stella splendore à sole recepto:
Sed veluti sol luce suâ, qui clarus & ardens
Surgit, & accenso noctem depellit Olympo.
Testari Verona potest, nec Brixia tanti
Est oblita ducis laudes, & fortia facta.
Cinxerat has urbes durâ obsidione Philippo
Malleus Italia, semper se vivere paratus,
Atque inferre gravem magnis cervicibus
ictum.

Omnia qua Mavors solet intentare, labores,
Terrificos casus, rerum dispendia, frugum
Detrimenta, famem, morbos, incendia,
tes

Perpessi ciues, cum vitâ & corpore funditis
Ducebant praclarè actum, & super esse
bant.

Lux subitò tales tenebras patientibus orta
Continuò positis hoc in discrimine rebus
Castra movet Ductor, totisque effulgens
agris

Ingens armatorum acies, auditaq; passim
Classica, & horrifico montes sonuere boati.
Insubres metus acer agit, per rura ferunt
Præcipites, tamquam nubes Aquilonibus
Etæ.

Cingite gramineâ victori tempora fronde,

Qui colitis ripas Athesis, qui flumina
Mella.

Stet claro, illustriq̄ue loco sublime tropaeum

Cum spoliis: isto virtus Heroica cultu est

Digna: triumphales labor hic sibi postulat ar-
cus,

Insignes etiam ludos, quos vestra quotan-
nis

Posteritas celebret mansuro in saecula ritu.

Sicut ad Alphai ripas celebrare solebat

Gens magno Pisae Iovi, Nemeae Lyncur-
gi

Archemoro, Portune tibi tota Hellas in Isth-
mo.

Pro meritis Veneti tantis insignia patres

Oppida Taurisii, campis contermina Sili

Donavere Duci. mox tot splendoribus au-
ctum

Clausit honorato mors immatura sepulcro.

Alter Ioannes tanto dignissima patre

Trogenies, sub Francisco qui Sfortiadarum

Maximus evasit, teneris incepit ab annis

Discere militiam, duroq̄ assuescere Marti.

Ipsē inter primos Aquila sub mœnibus altis

Ductor erat, quando Brachium Franciscus ad
urbem

Subdidit, & quando victis Picentibus ivit

Ad Venetos are ingenti conductus, & illis,

Vix puber licet esset adhuc, tamen utilis
mis,

Iam tunc in rebus clavum & magneta regem

In subrum cum pro populis post fata Philippi

Sfortiades Venetum fregit, regna illa
tem

Vsurpare dolo, patria s'q; redegit ad undas:

Cum dedit in pradam castris adversa sep
tes

Arma Placentinos, urbemq; recepit, & agrum

Denique cum factus Princeps in regna Phi
lippi

Venit, & est summam rerum dititione potius

Sfortiades juvenem per tot discrimina veni

Consilio, sermone, fide, belloque potentem,

In signire aliquo praestanti munere adortus,

Committio natæ, & generi decoravit honore.

Sic Picena domus tot magnificata triumphis

Venit ad Insabres, & Sfortia signa secuta

Postquam contraxit tanto cum principe
clum

Tale, senatorum Praeses letantibus urbis

Classibus, & sacro patrum applaudente
tu

Protinus evasit: tandem, ut maturuit atas

Vltima, caelesti moriens successit Olympo.

Nicotei proles, Baldus, se restituit annos,

Tertia, se granaes animos, & fortia facta,

prima, sub armigero, stellis nisi bredere vapum
 est,
 Philippi Marte satus fuerat, sic testabatur imago,
 illa velle studium, sic arma dies crepitantia totos.
 Prælia nec tanti, nec dulcia pignora tanti,
 Quam acrem pendebat equum, quem Punica
 tellus, quem Tagus Hesperius mittit, quem Thracius
 & agrum Hebrus,
 regna quem Calabri saltus: rigido manus aspera
 ferro
 semper, & assiduâ tinctum ferrugine pectus.
 Quidquid eques niti, quidquid pedes ense vol
 entem, hastâ
 Aut arcu, jaculisq; potest, audebat, & ipsos
 honore Tyndaridas levibus poterat prævertere plantis.
 triumpho vicisset, si tempestate tulissent
 secuta virum præscâ: vicisset Olympia, quam
 incipere quam
 hic ex toto pubes concurreret orbe:
 Miniaq; & ludos Nemeæ: decorandus olivâ,
 malo, pinu, apio, feris potanda Latinis
 Qui biberet dignus Romano absinthia ritu,
 Quisq; suam fractis intraret mœnibus urbem.
 illa atas tot clara viris, tot splendida rebus
 vicinis, & tot bellorum exercita motu,
 non habuit Mavorte parem. plerique feruntur
 præcipi hominem tentare armis, quos prætinus egit

Præcipites, velut imbellem sine sanguine
bam.

Si danda Saniis aures ambagibus essent,
Sicinius Dentatus erat, vel fortis & audax
Progenies tua Sordellus Cadmeia Manto.
Namque per Europa populos Sordellus & urbe
Ivit bella gerens, totoq; rediit ab orbe
Victor ut Alcides: decus hac tibi Mantua
tum.

Nec minus à Baldo veniens Antonius, armis
Quàm pater impendit studium: meminit
Calabri,

Ipsa Dicarchei meminerunt litora ponti:
Nam ducis Alphonsi, qui rex post fata parentis
Parthenopen tenuit, miles fuit, omnia securus
Quæ faciunt Heroa ferens, sublimia corda,
Ingenium præstans, solidum, patiensque labo-
rum

Corpus, ut Æacides Pyrrhus, quem sustulit
gos:

Vt Tydeus, & qui vidit stygia aquora
seus.

Est locus Italia prærupta Ceraunia contra,
Sub quibus est Aulon duplici contermina p[ro]p[ri]a
Dicimus Hydruntem: via quæ brevis, aqua
ripas:

Angustante suas, est ad Dodonea regna.
Ingruit hæc clades, nostris horrenda diebus:

Qua nisi concursu facto praecisa fuisset
Ante recens gangrana pedem quam figeret al-
tum,

De nostris actum regnis erat: arma repente
Miserat huc magno Turcus molimine, & urbem
Ceperat, ac totos complerat milite campos.

Perculit Italiam subitus pavor: ingemuerunt
Montani Allobroges, in quos velut aggere fracto
Ista lues Italis erat incursum subactis.

Venit in auxilium fidei cum navibus altis
A Ligurum populis Fulgosus origine Pau-
lus,

Venit & Alphonfus secum, velut alter Iason,
Delectos Heroas agens in praelia: quorum
Vnus erat nitidis radians Antonius armis.

Hic terris, pelagoque ingens utrimque tumul-
tus

Factus, & arserunt funesti incendia belli.

Implevere cavas congesta cadavera valles,
Et fumante solo cruor in vicina cucurrit

Equora, & humano rubuerunt sanguine flu-
tus,

Usque ad Corcyra cautes, Lilybaeaeq; saxa.

Vrbs profligato tandem sibi reddita Turco,

Venit Aragonii rursus ad consortia regni.

Gentis habens decus ante oculos Mairicius He-
ros,

Visus in his bellis contra Machometida turbam

Accepisse novas vires, & Tydea, Pyrrhum,
 Ajacem valuisse unus: nec enim fuit usquam
 Turbine qui tali premeret, qui fulmine tanto
 Sterneret audaces Saracenicæ semina Turcos.
 Talibus Alphonsum meritis Antonius emit:
 Emit & æternum, quod non delebitur umquam
 Nomen apud celebres rigidi Mavortis alumnus
 Ut bello, sic pace bonus: non aspera tantum
 Arma gubernavit; sed dum regnavit Arago,
 Dum sceptro illius gentis fortuna pepercit,
 Præfuit & populis, doctus componere mores,
 Et tetricas animo leges condire paterno
 More Numæ, plebisque graves sedare tum-
 tus.

Dum gradior meditans per nomina clava-
 rorum,

Hujus gentis adest decus immortale suorum
 Iam Franciscus, agens magno duo nomina
 unum

Omine: nam fortes postquam pervenit ad
 nos,

Dicitur Heroum vires habuisse duorum.

Hic Baldo sobrinus erat: hunc vidimus ipsi,

Cùm foret Italiæ summis de rebus habendum

Consilium, Româ missum, Sixtiq; ferentem

Ad magnos mandata duces, qui bella gerebant

Adversum Venetos, urbem adventare Cre-
 nam.

Concilii locus iste fuit ; Ferraria verò
 Causa mali fuerat : populos involverat ar-
 mis,
 Dum cupit aligeri fauces evadere Marci.
 Munus id ut magnâ cum majestate peractum,
 Romulei Martis grandes suscepit habenas.
 Tale magisterium, titulos Ecclesia tantos
 Tunc homini Romana dedit, quem scire vide-
 bat
 Pacis & armorum formam, moderamen & ar-
 tem.
 Officio tandem functum, cum Teutonius arma,
 Lite gravi super agrorum consinibus ortâ,
 In nova compulsus rueret de montibus altis,
 Conducere virum Veneti : sed fata dederunt
 Talibus eventum bellis tristem atque cruentum.
 Nam cum sorte pari gentis duo sidera nostræ
 Occubere simul, duri duo fulmina Martis:
 Scilicet hic, & tu nostris Roberte Camœnis
 Deplorate satis ; fati cum nuntia Romam
 Venit fama tui : nam tunc ego templa tenebam
 Trans Tiberim : flevi misero tua funera cantu.
 O funesta dies, quæ vos atrociter ambo
 Sustulit ! infaustis lux annumeranda diebus !
 Quos veteres fasti reprobant, quos aspera fe-
 cit
 Infames fortuna : velut quæ perdidit uno
 Tot Fabios bello, vel quæ Thrasumenia vidit

Pralia, Cannarum exitium, Trebiaque vici-
nam,

Alliaci lacrymas, infandaq; funera, luctus.
Vestra Italis virtus erat arx: erat ardua m-
les

Externas contra gentes, quas nostra quotan-
nis

Contra regna odii furor immortalibus arma.
Vos flevère hostes etiam: Germania vellet

Non licuisse sibi tantum: neque gloria, vestro
Qua venit ex fato, grata est victoribus ipsis.

Sed Martis facit ista furor: crudelis Enyo
Quid faciat nescit, donec fecisse dolendum est.

Fecistis saltem genus immortale: redundat
Hoc decus, in vestros hac gloria tanta nepotes.

Plura, nec ignoro, memorare propaginis huius
Facta, viros plures, qui prateriere, manentque,

Fas mihi: sed virtus tantum pertusa laborem
Deficit. hoc specimen satis ostendisse: cha-

racter
Omnibus unus inest: alii discantur ab istis.

Quippe alia gentes aliquos habuere: sed om-
nes

Hac tulit illustres; nec aruita degener artis
Vllus adhuc generis tanti de sanguine venit.

Nec credas armis tantum valuisse, Gigantum
More, quibus sola fecerunt nomina vires:

Iustitiâ, pietate, fide, qua Numina nobis
Con-

Conciliant, quæ nos retinent in pace, valebant
 Tu verò, cui nobilitas antiqua Ioannes,
 Cui nati, cui res opulens, cui fama, decusq;
 Multimodum, quamvis ea, quæ tua prima ju-
 ventus

Eximiâ cum laude tulit, dimiseris arma,
 Non minùs es felix: nec enim secordia rupit
 Hanc operam. Fortuna fuit, quæ regna guber-
 nat,

Quam damnare nefas: magni Fortuna To-
 nantis

Est ancilla; Dei nutum cognoscit, & implet.
 Sed tamen hoc damnum lucro meliore repen-
 dit,

Et facit, ut claris aliquod majoribus addas
 Non vulgare decus: nam dum tua provida cura,
 Hac fieri monumenta jubet (cano namque
 tuorum

Te monitore patrum laudes) bene consulit illis,
 Et prohibet nasci tantarum obliviam rerum.

Hoc est jure tuum, quòd es illustrator avorum:
 His titulis, splendore isto fraudabere num-
 quam.

Adde, quòd in tanto regnorum turbine, rebus
 Sors tibi servatis (tecum jam leniter egit)
 Tempora, quæ gravibus studiis impendere pos-
 sis,

Gallorum sub rege dedit: dedit otia sanctæ

Plena voluptatis, quae sunt concessa volenti
 (Quisquis is est: nam Regis amor completi-
 tur omnes)

Degere felices sine seditionibus annos.
 Et licet anguigero fueris pars magna senatus
 Sub Duce, militiâ quamquam decoreris equi-
 stri,

Non tamen ad sacros clausa est tibi semita for-
 tes.

Nam neque militiam, nec magna negotiar-
 gum

Explodit virtus: sancta verò omnia musa,
 Quae virtus concedit, amant. lege praterita-
 rum

Tempora, & annales rerum, conjuncta videbis
 Martia Pieridum studiis, & cantibus arma.
 Iulius armorum columen, qui stravit ab oris
 Hesperiiis, usque ad Tigrim, terramque fretum-
 que,

Dum gereret totum bella illa audita per orbem,
 Scribendis operam libris dabat. inter Eoos
 Magnus Alexander populos, arma inter & ho-
 stes,

Dum litui clangore tonant, incumbit Homero:
 Dum manus una tenet gladium, manus altera
 librum,

Perlegit armatus pugnas Danaumque Phry-
 gumque.

Bella suis igitur non interdicit Apollo,
 Et sinit Aonides castris assuescere Musas.
 Ad Martem Musasq; simul te gloria patris
 Excitat; ipse etenim studium sectatus utrum-
 que est.

Nam tener illustri sub preceptore Latino
 Indulsit sermoni operam: genitore sub ipso,
 Qui fuit armorum nulli splendore secundus,
 Militia, & virides bellando exercuit annos.
 Mox ubi majori jam major tempore virtus
 Affuit; illustres animo versare triumphos
 Coepit, & ad magnos iter est ingressus honores.
 Sicut prima leo cum jam pertransiit etas,
 Quam primum incurvos duris mucronibus
 ungues

Invaluisse videt, jam non dignatur inermes
 Debellare feras: tauros pradatur & ursos.
 Sfortiadum princeps, qui tunc victricibus ar-
 mis

Insubrum Dux factus erat, cum mittere Regi
 Villet Aragonio Campana in regna reverso
 Suppetias contra Andegavos, praefectus agendis
 Est pater auxiliis, magnarum exordia rerum.
 Hunc Picentis adhuc ripa meminere Truenti:
 Fudit ubi Picenine tuas Iacobe phalanges.
 Troja virum meminit: meminit Nuceria, quando
 Iunctus Aragonis Gallorum ingentia castra
 Fudit equis tribus in belli fervore peremtis.

Correpto in pugnam clypeo pedes iuit, & ho-
stem

Sic contrivit, uti segetem solet horrida grande.

Rursus ad Insubres rediens, eques atque sen-
tor

Protinus evasit, duplici decoratus honore.

Mox adversa virum rapuerunt fata relicto

Semine præclaro sexus utriusque: sed in te

Tota Tolentini domus inclinata recumbit.

Tu generis columen; tu viva parentis imago:

Vnde, velut quandoque nemus descendit ab una

Arbore, proveniat series æterna nepotum.

Ergo, age, sublimes animos, innataq; genti

Martia corda tua discas, ut tempora poscunt,

Ad placidum vitæ genus inclinare quietæ.

SYN-